

ШЫН

Ниитилел-политиктиг солун
1925 чылдың август 31-де үнүп эгелзэн

Журналистер-биле ужурашкан

ЭРГЕ-ЧАГЫРГА ОРГАННАРЫ КОЛ РОЛЬДУ ОЙНААР

Сибирь федералдыг округта РФ-тиң Президентизиниң Бүрүн эргелиг төлээзи Анатолий Квашнин Тывага чедип келгеш, улуг инвестиция төлөвилелдерин амыдыралга боттандыраарының болгаш оларны ажилдаар кадрлар-биле хандыраарының дугайында хуралды июнь 30-де Чазак Бажыңыга эрттирген. Хурал доостурга, Анатолий Квашнин республиканың массалыг информация чепсектериниң журналистер-биле ужурашкан, оларның сонуургаан айтырыгларына харыялаан. Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Шолбан Кара-оол, ТР-ниң Улуг Хуралының ийи палатазының даргалары Хонук-оол Монгуш, Василий Оюн болгаш ТР-ниң Чазак кежигүннери аңаа киришкен.

Бүрүн эргелиг төлээ Тыва Республикага келген сорулгазын, чүнү кылганын баштай журналистерге таныштырган.

Бо чылдың апрельде Тывага ол келгеш, хуралды эрттирген, аңаа чугаалажыр айтырыглар хөй турганын дыңнаткан, бо чүл дээрге Тываны дотация алыр региондан чүгле бодун боду хандырытынар девискээр кылдыр хөгжүдер эвес, а донор регион кылдыр хөгжүдерде чүнү кылырын, шийтпирлээрин чугаалажыры турганын, ынчан тодаргай чүнү кылыры чедип алдырмаан, чүгле моон сонгаар кылыр ажил-херектерниң дугайында бодалдар турганын айтыкан. Чурттуң хөй хөреңгилег

инвесторлары Тываның эрге-чагырга органнарының удуртукчулары-биле кады журналдааш, республиканы бурунгаар хөгжүдерде кандыг-кандыг улуг төлөвилелдерни амыдыралга боттандырып болурун, чүнү кылырын дугуржуп тодараткан.

Чоокта чаа Санкт-Петербургка экономика талазы-биле улуг шуулган болуп эрткен, оон соонда Тывага чүнү кылыры тодараттыган, айтырыг шийтпирлеттинген, ону-мону кылыр деп турган бодалдардан тодаргай ажил-херекче шилчээн болгаш амыдыралга боттандыраарының хемчеглерин ап эгелзэн. Ол чүл дээрге, РФ-тиң регион хөгжүлдээзиниң сайыды Ко-

зак Тываже демир-орук тудуп кириериниң дугайында инвестиция дугуржулгазына атты салгаш, ону тудар инвесторларны тодараткан. 500 км хире демир-орукту тудар хөреңгиниң бир кезиниң күрүнөден, өскезин каттышкан үлетпүр корпорациязындан (Сергей Пугачев) акшаландыраар, бирээзи-ле колдуунда 50 млрд. хире рубльди чарыгдары көрдүнгенин Анатолий Квашнин чугаалаан.

Тываның социал экономиказын дүрген хөгжүдерде чүнү кылыры тодараттыган болганда, ону амыдыралга боттандыраарының чугула айтырыгларына ол доктааган. Моон сонгаар Тывага чүгле улуг бизнес эвес, биче болгаш ортумак бизнес хөгжүүрүн ол айыткаш, республиканың коксталыр хөмүр-дажын, ховар казы-мал байлактарын шигээдип алыр, Тывага эргежок чугула херектиг чылыдылга электростанциязын тудар болгаш өске-даа чугула айтырыглар чогумчалыг шийтпирлеттинер. Демир-орук тудуу-биле чергелештир көдээ ажил-агый хөгжүлдени алыр, Тыва мал ажылының продуктулары-биле өске регионнарны хандыраар болу бээр. Оон аңгыда Анатолий Квашнин

кожууннарның, сумуларның социал экономиказын хөгжүдериниң программаларын күүседиринче улуг кичээнгеи салган, оларны республиканың программасы-биле дүүштүр кылырын, амыдыралга боттандыраар дээш дээштиг хемчеглерни алырын чугаалаан.

Республиканың мурнунда салдыг сорулгаларны чедииникини шийтпирлээр тölээлекчи болгаш күүсекчи эрге-чагырга органнарының бүгү деңгелиниң ажилдакчыларының сырый харылзаалыг, арга-сүмелиг, бир демниг кады ажилдажылгазы маңаа кол рольду ойнаарын Бүрүн эргелиг төлээ эң чугула деп санаан.

Кадрлар белеткелиниң байдалын кайы хире үнелеп көргенин айтырган. Тывага демир-орук тудуу, даг үлетпүрүнүн бүдүрүлгелери ажилдап эгелзээрге, хөй ажылчын олут херегин шуптузун санал алганын, оларны кааа белеткээрин ТР-ниң Өөредилге яамызы тодаратканын Бүрүн эргелиг төлээ мактаан.

Анатолий Квашнинден өске-даа айтырыгларны журналистер салгаш, чогуур харыыларны алган. Таан-оол ХЕРТЕК.

Кааа өөренирил?

ШЫЛГАЛДАЛАР ҮЕЗИНДЕ

Бо хүнде Тыва Республиканың тускай өөредилге черлеринче хүлээп алырының комиссиязын таварыштыр доозукчу уруглар, оолдар республикадан дашкаар Россияның дээди өөредилге черлеринче кирип ап болур. Оларның аразында Москва хоорайда Плеханов аттыг академия, Москваның, Саратовтуң, Томскиниң, Новосибирскиниң, Кемеровонуң, Красноярскиниң эмчи университеттери, Санкт-Петербургтуң архитектура, тудуг университети база Герцен аттыг башкы университети бар.

Кызыл хоорайда Саян артында тускай өөредилге черлериниң көжүп чоруур комиссиязы 22 аңгы өөредилге черлеринче доозукчуларның документилен хүлээп ап турар. Ол өөредилге черлериниң аразында даштыкы чурттарның дээди өөредилге черлеринче кирер олуттар база бар: Кыргызтанда «Манас», Казахстанда «Ясави», Турцияже 3 уругун документилерин шилээш, белеткел курстарына өөрениринче чоруткан.

Колдуунда Тыва Республика школа доозукчуларының чаңгыс аай хевирниң күрүне шылгалдаларының түнели-биле сертификаттарын хүлээп ап турар. Математика, орус дыл эртемнерин шупту өөредилге черлеринче чаңгыс аай хевирниң каттышкан шылгалдазының сертификады-биле хүлээп ап турар. Өске эртемнерде өөредилге черлериниң айыттыганын хүлээп алырының дүрүмүндө көрдүнген хевирлер-биле хүлээп турар.

Республикада ниитизи-биле

чаңгыс аай хевирниң күрүне шылгалдазын даштыкы дыл болгаш информатика эртемнеринге бистин доозукчулар дужааваан болуп турар.

Республиканың школаларының өөреникчилериниң чаңгыс аай хевирниң шылгалдазының дужааган түнелдерин өөренип көөрге, билииниң шынары 37 хууга деңгежи, эрткен чылдан бедик болганы өөрүнчүг.

Доозукчулар аразында эмчи болуп күзелдиг кижилериниң саны көвей, а техниктиг болгаш көдээ ажил-агыйга ажилдаар мергежилдерни эвээш шилип ап турар. Комиссия кежигүннериниң меделеп турары-биле, математика, физика болгаш химия эртемнерин дужаар факультеттерже документилен эвээш дужааттынып турар. Тыва Республиканың экономиказының хөгжүлдээзинге эргежок чугула күрүне чагыы-биле тускайлап берген демир-орук болгаш даг үлетпүрүнге хамаарышкан мергежилдерже улуг шилилгени кылып, амдыызында

күзелдиг улустун бүрүткелин чорудуп турар.

Кызыл хоорайга шылгалдаларын дужаап шыдавайн баар болза, ол өөредилге чериниң хоорайына барып дужаап ап база болур.

Шылгалдазын «кошкак» демдекке дужааган болза, төлөвилег олутка керээ езугаар өөренип болур.

Абитуриентилерниң кичээнге-йинге, Санкт-Петербургтуң Полярлыг академиязы төлөвилег олут-

ден эгелзэш, дужаап турарларның саны хөй, чүге дизе доозукчулар быжыг билигиниң аттестадын үешаанда холга алганнар. Экономика, математика, төөгү болгаш күш-культура, юридиктиг, физика-математика факультеттеринче документилен дужааганнарның саны хөй. Үениң негелдези-биле чаа мергежилдерни улуг сонуургап, информатика болгаш биология мониторингилиг немелде деп мергежилди сонуургап турар. Санчурагайның түнелдерин өөренип көөр болза: биологияже — 62 киж, 1 олутче 3 киж, бухгалтерия учедунче 1 олутче 6 киж, күш-культура факультетинче 3 киж, математика болгаш информатикаже 1 олутче 3 киж кордап турар. Юриспруденцияже чүгле керээ езугаар-даа болза, күзелдиг кижилерниң саны хөй болуп артышаан. Инженер-техниктиг болгаш физика-математиканың факультеттеринче билдиришкннерниң саны эвээш. Кол чылдагааны: математика, физика, химия эртемнеринге өөреникчилерниң билииниң деңгели куду болуп турары.

Доозукчуларның кичээнге-йинге! Чаңгыс аай күрүне шылгалдазының сертификады 2 чыл ишинде күштүг болуп артар.

тарже кирип алырын сүмелеп турар.

Республикадан дашкаар өөредилге черлериниң аразында чаңгыс аай шылгалданың сертификады чокка чаңчыл езугаар кирип болур өөредилге черлери база бар.

Июнь 27-ниң хүнүнге чедир 800 аңгы мергежилдерже документилен дужааттыганын. Амдыызында 3 өөредилге черлеринден төлээлер четкилеп келген.

Тываның Күрүне университединиң хүндүскү салбырынче документилен июнь 16-дан эгелеп хүлээп берген. Баштайгы хүнүн-

НААДЫМГА БЕЛЕТКЕЛДИ ХЫНААН

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының оралакчызы, Наадымны белеткээр болгаш организастыг комитеттин даргазы Иван Чучев Хандагайты суурга оргкомитеттин ээлчеглиг хуралын эрттирген.

Оон ажылына малчыннар байырлалына белеткелдер чорударында киржип турар яамыларның болгаш ведомстволарның, федералдыг органнарның, муниципалдыг тургузуларның 60 ажыг удуртукчулары, төлээлери киришкен.

— Наадымга белеткел ажылдары чоруп-даа турар болза, ажылдың темпизи элзэн оожум, ынчангаш кылыр ужурулуг ажылдарны үш кезекке хуваарга оон бир кезин күүсеттинген, ам-даа кылыр чүүлдер хөй, хуусаа эвээш, чүгле бир ай арткан. Эң-не кол чүве болза, республиканың кожуннарындан келир аалчыларны-малчыларны эки хүлээп алыры, оларга таарымчалыг байдалдарны тургузары болур — деп, Иван Чучев чугаалап турар.

Наадым эрттирериниң белеткелдинде хаара туттунганнар Культура бажыңын, стадионну, оруктарны септеп кылып, аалчылар хүлээп алыр чамдык социал объектилерни белеткеп турар. Ол ышкаш 25 км хемчээлге аът чарыштыраар шөлдү белеткеп эгелзэн.

Оргкомитеттин хуралы кожун чагыргазының даргазы Александр Кууларга Наадымга белеткелди дүрген, шынарлыг чорудар, илерзэн четпестерни кыска хуусаада эдер даалганы берген. Республиканың Наадымны белеткээр болгаш эрттирер организастыг комитетиниң хуралы июль 3-те Кызыл хоорайга болуп эртер.

ПОР-БАЖЫНГА ШИНЧИЛЕЛ УЛАМЧЫЛААР

Пор-Бажың шивээзинге археологтуг шинчилел ажылдары бо чылын уламчылаар. Ам ында үжен хире эртемден ажылдап турар.

Экспедициянын начальниги Ирина Аржанцева, эртем удуртукчузу Тигран Мкыртынев, Археолог Владимир Кисель Терехов долгандыр чыдып турар базырыктарны шинчилеп турар. Кунгуртугун дөргөн ажыг чурттакчызы чер казар ажылда хаара туттунган.

«Пор-Бажың» Культура фондузунуң чингине директору Тамара Корзуннуң дыңнатканы-биле алырга, Пор-Бажыңга делегей чергелиг эртем конференциязы июль 19-тан 29-ка чедир болуп эртер.

Бистиң корр.

Айырана КУУЛАР.

75 харлаан юбилей

Ам-даа аныяк "Тываның аныяктары"

Солунга ажылдап чораан хоочуннар.

Эрткен неделяның июнь 28-тиң хүнүнде Тываның Национал музейиниң чаа бажыңыга республиканың "Тываның аныяктары" солуннуң 75 харлаан юбилейи болуп эрткен. Байырлалга ТР-ниң Чазак Даргазының бирги оралакчызы Шолбан-оол Иргит, ТР-ниң Культура болгаш информация политиказының яамызының сайыдының оралакчызы Роман Тас-оол, ук солунга ажылдап турган тыва журналистиканың хоочуннары, ат-сывы-биле сураглыг чогаалчылар болгаш журналистер, солунда амгы үеде ажылдап турар ажылдакчылар киришкен.

Солуннуң төөгүзү солун болгаш байлак. 1933 чылдың январь 12-де ооң баштайгы номери үнгеш, ол үениң аныяк номчукчуларының сонургалын дораан чаалап алган. Баштайгы үелерден эгелээш, солунга ажылдап турган тыва журналистерниң болгаш чогаалчыларның барык 90 хуузу "Тываның аныяктарындан" баштайгы профессионалдыг базымнарын эгелээн деп болур. "Шын" солуннуң соонда чоруп олурган солуннуң арыннарынга республика болгаш чурт иштинде политиктиг болгаш

экономиктиг байдалды, социал айтырыгларны чидин-биле чырыдып, республиканың бүгү булуңнарынга кижини бүрүзүнге аныяк үнүгү медээзин чедирип чоруур хевээр. 80-90 чылдарның хоозургай берге үелери турза-даа, оон тыны үзүлбейн, ол бергелерни төлөптий-биле тийлеп эрткеш, ам бо үеде ооң тиражы чылдан чылче көвүдөп, оон-даа ыңай сайзыраан дээш солуннуң редакциязынга чаа автомашинаны Чазак берген дугайында Ш.Иргит дыңнаткан. Чаа хөлгелиг апаары солунга

аажок улуг деткимче. Журналистер боттары көдээже үнүп, амгы амыдыралдың судалындан салдынмайн, хөй-хөй номчукчуларның кичээнгеин болгаш сонургалын хаара тудуп, солуннуң тиражын улгаттырып алыр аргалыг болур дээрзи билдингир.

Хөй чылдар дургузунда солунга ажылдап тургаш, улуг үлүг-хуузу үндүрүп турган хоочуннары, журналистерни, чогаалчыларны Тываның Чазак, Культура болгаш медээ-информастыг политика яамызы, Өөредилге болгаш аныяктар талазы-биле херектер яамызы Хүндүлел бижиктер болгаш грамоталар-биле шаңнаан. "Шын" солуннуң кол редактору Светлана Монгуш Чазак Даргазының хүндүлел бижини-биле, ооң оралакчызы Вера Куулар, корреспондент Карим Монгуш Өөредилге яамызының мурнундан хүндүлел бижиктери-биле шаңнаткан.

Бистиң корр.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫКТАРЫ

В.Ч.Ондарның дугайында

1. Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Секретариатының удуртукчузунуң албан-дужаалындан Владимир Чылбакович Ондарны ооң өске ажылче шилчээни-биле 2004 чылдың июль 27-де «Россия Федерациязының күрүнениң хамааты албанының дугайында» №79-ФХ Федералдыг хоойлузунуң 33 чүүлүнүн 1-ги кезээниң 5-ки пунктузунга дүүштүр хостаар.

2. Бо Чарлык аңаа ат салган хүнүнден эгелеп күштүг болур.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

2008 чылдың июнь 17 № 97

3.Б.Салчак-оолга «Тыва Республиканың кадык камгалалының алдарлыг ажылдакчызы» хүндүлүг атты тыпсырының дугайында

Кадык камгалал адырында ачы-хавыязы база хөй чылдарда ак сеткилдиг күш-ажылы дээш «Тыва Республиканың кадык камгалалының алдарлыг ажылдакчызы» хүндүлүг атты Тыва Республиканың «Улуг-Хемниң төп кожуун эмнелгези» кадык камгалалының муниципалдыг албан чериниң Ийи-Тал фельдшер-акушер пунктузунуң эргелекчизи – Зинаида Бичековна Салчак-оолга тыпсыр.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай

2008 чылдың июнь 19 №105

Наадымга уткуштур

Чүүлдүгзүнүп тур мен

2008 чылдың Наадымын Өвүр кожуунга эртер дээнин чүүлдүг деп санап тур мен. Чүге дээрже ук девискээрниң агаар-бойдузу кадыг-даа болза, ында чурттакчылар ада-өгбелериниң бурунгу дуржулгазын камгалап алган. Бо чылын кыш, час аңаа берге болган. Ынчалза-даа шээр малы 128 муң, мыйыстыг бода малы 8 муң, чылгызы 2 муң. Ол дээрже багай эвес көргүзүг.

Чамдык улустун мурнунга аңаа барып чедери, көдээниң республика деңнелдиг байырлалын Өвүрге демдеглээри таарымча чок, хонар-дүжери шүүттүг дээр үзел-бодал тургустунуп келир.

Тыва Республиканың амгы Чазак бир дугаарында тус черге таарымчалыг база ажыктыг дуржулганы барып четкеш, ол бүгү күн карак-биле көөрүн чугулалаанын

хөлчок чүүлдүгзүндүм. Чайгы хонуктар чылыг. Аалчылар бажыны, автотранспорт тургузар шөл чок болбайн аан, ол бүгү чедишпес. Ынчалза-даа каш чүс чылдың дургузунда тыва арааттар шары-буга, адан-теве-биле Өвүрнүн Дус-Дааның кызыл-дузун ап, ажыглап келген. Ол арга-дуржулга муң чыл мурнунда-ла турган чадавас. Мен бодаарымга, Өвүрнүн кызыл-дузу көшкүн тываларны, өске чоннуу-биле алырга, урянхайларны, бир нация кылдыр каттыштырган деп угаадыг мени билиндирип тур.

Бодум хуумда, мен Наадымга албан баар мен, харын баш удур эрте чедер мен. Ук черлерде мээң эш-өөрүм, таныш-көрүштерим база бар. Ажы-төлүм, уйнуктарым эдертип алыр мен.

Арапчор ОКСУР,
парлалганың хоочуну.

СОЛУЛГАВЫС ЧАҢГЫС БОЛГАНДА...

Республика солуннарындан эң хөй чагаалар бистиң редакция-выста кээп турар дээрзи билдингир. Мен бо материалымга ооң мурнунда ышкаш мынча материалдарны парлаан бис, мынчазы архивче кирген деп, ол айтырыгга доктаавас мен. Ам чугаа номчукчу биле редакцияның аразында кады ажылдажылгага хамаарылгазының дугайында болур. Чагаа бүрүзү харыны алыр деп бижип-кеним соонда, «мээң чагаамны Чазак Даргазынга чедириңер, чагаа бүрүзү харылыг болур деп бижидиңер, кайыл харыызы» деп туруп бээр бижикчилер тывылган.

Хензиг када сан кичээлинден эрттирип-тээлиңер. Редакцияга хүнде ортумаа-биле 15 чагаа келген дижики. Бир номчукчунуң чагаазы парлап каан 100 одуруг болур болза, 15 чагаа кайы хире шөл эжелээр-дир? 1500 парлап каан одуруг-дур. Ол дээрже солуннуң парлаан материалдыг 3 арыны-дыр, чурук чокка. Солун неделяда 3 катап үнер. Ынчал кээрже, бир үндүрүлгеге 30 чагаа онаажыр апарды. Шуптузун 100 одуруг кылдыр ажылдап кылгаш парлаар болза, 6 арын-дыр. А редакцияда кээп турар чагаалар эвээш-ле дизе 200 одуруг болгулаар, хөй кезинде 500-600 одуруг болур. Кызыра ажылдааш, парлап үндүрерге, мээң материалым чүге кызырдыңар дээш буруудады бээрлер база бар. А корреспондентилер силерге дүрген, амыдыралыңарга ажыктыг чазак хуралдарын, чоннуң бурунгаар бодалдыг кижилериниң, сөөлгү болган болууш-

куннарның дугайында материалды дарый дамчыдар дээш ажылдап турар болгай. А оон ыңай бистиң тургузукчувус ТР-ниң Чазак болган соонда, ооң үндүрген доктаалдарын, хоойлуларын база парлаар, чонга чедирер болгай бис. Оларны парлааш канчаарыл дээр номчукчулар бар болуру дыка хомуданчыг. Чүге дээрже доктаалдарны чон билип алзын дээш парлап турар болгай бис. Чоокта чаа аныяк өг-бүлелерге таарыштыр кылган улуг хемчээлдиг доктаал үндү. Ону номчувайн, кожоларының «дидир-дидир» чугааларын дыңнап алгаш, мындыг хоойлу, доктаал бар дээр, ол шын бе дээн азы солунга үнүп каапкан дузаламчы акшалар дугайында материалдарны катап парлаарын суг дилээн кижилер-даа, чагаалар-даа редакцияга кээр. Амыдыралда таваржып турарывыс бергелер колдуунда хоойлу херекке албас, ону билип алырын херексес чорууустан болуп турар. Солунда үнүп турар доктаалдар дээрже силерге кандыг-бир дузаламчы акша, чиигелде, чээли дээн ышкаш чүүлдерге дуза болур саавыыр ол ышкажыл. Чамдыкта хереклей бергени доктаал солунга үнүп келирге, ол солунну тып берирер дээш туруптар кырганнар база бар. Редакциядан, киоскилерден диленип турбайн чагыдып алыр болза, холда «Шын» солуннуң болур сен, сагыш-сеткилге-даа чиик. Дилеп чоруур деп атка-даа кирбес ийик. Бир, ийини дилээр, оон ыңай ыядыңыг апаар болгай. Ынчангаш арын кыспазы-биле солунну чагыдып номчурунарны сүмелээр кижини-дир мен. Солунну «Тыва парлалганың» киоскилеринде садып-даа, чагыдып-даа турар, а бис солунну үндүреринге белеткеп турар албан чери-дир бис. Акы-дуңма аайы-биле корум-чурум сагывайн, ажылывыс шуудадып өөрөнгенивис ол-дур ийин але.

Сактыышкыннар дугайында материалдар хөй кээп турар, олар архивтеттинип азы эптиг үезин манап чыдар деп ооң мурнунда-даа бижип турган мен. Солун дээрже ном эвес-ле болгай, аңаа бо хүнүн чугула чидиг айтырыгларын азы ажыктыг хемчеглерин дарый чырыдар. Ол сактыышкыннар кандыг-бир төөгүлүг болуушкун-биле холбаалыг болза, ол материалды ажыглап турар. Оон ыңай кижизидилге айтырыгларыңа дузалыг сактыышкыннар база үр чытпайн парлаттына берип болур. Чагааларның кандыг хевирлиг кээп турарын, ону корреспондентилер ажылдап кылганының соонда кандыг хевирлиг апарганын чижек-биле көргүзүптеривиске, бижикчиге хомуданчыг апаар ирги бе дээш,

Солун болгаш номчукчу

ону көргүзүг чижек кылдыр парлавас-тыр бис. Ынчалза-даа журналистер чагааларны улуг өөрүшкү-биле хүлээп ап, неделяда ортумаа-биле 4-5 чагааны «хоюглап» ажылдап кылып турар. Чагаалар-биле ажылдаарындан аңгыда, янзы-бүрү чергелиг хуралдар, хөй-ниити болгаш культура-массалыг хемчеглер болгаш сургакчылап үнери база бар болгай. Оларны база бижип кирир. Номчукчуларывыска ажыктыг доктаал-саавырларны очулдуруп, бижикчилерниң материалдарын үндүрер дээш редакция ажылдакчылары чогаадыкчы езу-биле дилээшкенин ажылдап турар.

Аныяк-өскениң кижизидилгезинге, шын орукту шилип алырыңа дуза болзун дээш, школа доозукчуларыңа рубриканы берип турар апарганывысты эскерген боор силер.

Бо чыл республикавыстың төөгүзүнде

уттундурбас чыл болуп артып каары чугаажок: РФ-тиң Чазаның хуралыга ТР-ниң социал-экономиктиг хөгжүлдээзиниң дугайында айтырыгларны чугаалашкан, ол талазы-биле боттуг хемчеглерни чорудуп эгелээн, ада-өгбевистин шагдан бээр чүдүп барып чорааны Устүү-Хүрээниң тудуу эгелээн, тыва аас чогаалывысты деткип, республикавыста Хөөмей чылын чарлааны, Өг-бүлө чылы дээш кылып чоруп турар хемчеглер хөй, ынчангаш редакцияның чогаадыкчы ажылдакчылары доктаамал дилээшкенинде, сургакчылаашкында... силерге, номчукчуларга, шын, тода медээни бээр дээш ажылдап турар деп база катап демдегледип каайн.

Өг-бүлө чылы болганда, сумуларыңарда ажылгыр, үлегерлиг өг-бүлелерниң дугайында бижиңер. Ат-сывын долузу-биле айтырын утпаңар. Чамдык материалдарда бир кижиниң адын, адазының адын айтыпкаш, фамилиязын биживээн, өскезиниң адын, фамилиязын айтыпкаш, адазының адын айтыппаан боор. Дөмейлештирер дээш ыңай-бээр долгап тургаш, айтырып алгылаар-дыр бис. Чок болза, авторнуң кээрин манал, кыдынынче салдына бээр. Оон ыңай эмчи Аяс Д., башкы Вера М. деп каан материалдар база тургулаар. Мындыг таварылгада материалды чырыкче үндүрүпкени дээрже корреспондентиниң ол чер чурттуг кижилерни айтырып тургаш, аттарын долузу-биле тып бижип кааны ол болур. Ында кайы хире үе чарыг-даттынганыл, оон орнунга өске чагаалар-биле ажылдаан болза, чеже чагаа харыны ап болур турганын даап бодап-ла тур боор силер. Ынчангаш редакция чүгө силерниң сонургалыңар дээш ажылдап турарын утпайн, бистиң-биле харылзааңар үспезинерни диледим.

Айлаң ДАРЖАА,
чагаа килдизиниң редактору.

Культура болгаш спорт

«ЭНЕ-САЙ» – ВИРТИ КИРЖИЛГЕЗИ
ЧЕДИИШКИНИИГ

ТР-ниң Чазаның Даргазының шаңналы дээш чыл санында эртип турар хол бөмбүүнге маргылдаа, субботада, июнь 28-те, доозулган. 297, оон 157 эр, 140 херээжен спортчулар бо маргылдаага киришкен.

Дөрт хүн уламчылаан бо маргылдаага 14 эр командалар, 15 херээженнер 4 аңгы бөлүктөргө оюнун эгелээн. Бирги бөлүктөн Кызылдың педколледжининг командасы биле Кызыл хоорайда чурттап-ажылдап турар кыргыз сайгарлыкчыларның «Эне-Сай» деп командалары ылгалып үнүп келгеш, чартык финал оюннарда киржир эргени чаалап алган. Ийиги бөлүктөн Би-Хем кожуунун командасы биле «Восток», Чеди-Хөл биле ТКУ-2 үшкү бөлүктөн, ТКУ-1 дөрткү бөлүктөн чартык түннел оюннарже кирген.

Херээжен командалардан Ак-Довурак, ТКУ-2, ТКУ-1, Кызыл кожуун, Восток, Каа-Хем, Чеди-Хөл кожууннарның командаларын чартык түннел оюнче кирген.

Кандыг-даа адырга чаа тыныш, чаа команда көрүкчүлөргө ки-чээнгейин хаара туду бээр. Бо удаада «Эне-Сай» командасының бо маргылдаада киржип турары (дебют) чедишкинниг болган. Олар бодунун бөлүүнө Чөөн-Хемчик болгаш Барыин-Хемчик кожууннарның командаларын уткаш, (чартык түннел оюнга) түн-

нел оюннарже кирер эрге дээш тулчуушкунга чемпион болган «Восток» командасын безин девидип, бир дугаар партиязының төнчүзүндө удар чазып, күштүг ойнааш, бичии-ле черден күш четпейн бардылар. Оон дараа-зында партияларда психологтур туружу кошкай кынны бергени ол чүве ирги бе, уттургулап алды.

Херээжен командалардан Кы-

партия иштинде үргүлчүлээш, 3:2 сан-биле Кызыл кожуунунг ти-лелгези-биле доозулган.

Бо чылын эртип турар бо оюн-нун организастап турары арай чедимче чок: 4 оюн шөлүндө чаңгыс микрофон-биле оюнну чар-лап, тайылбырлап турар, кыдыкы шииткекчилер чок, ынчангаш мар-гылдаалыг байдалдар хөй бооп турган. Шииткекчилерниң көрбейн

баары ол чүве ийикпе азы чайып турары ол чүве ийикпе, херээжен командаларның Кызыл кожуун биле «Восток» командасы 2-3 дугаар черлер дээш ойнап турда, туруп алган чуруму өскерилбээнде, өскерилген дээш шиидип, шугум баспаанда, шугум басты-нар дээр, шөл даштынче үнө бээрге, бөмбүк иш-тинге дегди деп база ши-дер черле четпес чүүлдер хөй болду. Көрүкчүлөр бо оюндан дыка сеткили таар-зынмайн чанып турганын көрдүм. Түннел оюн дол-гандыгы системасы-биле болган болгаш, аарык-чыларга көрүштүг эвес, киржикчилерге чидиг де-мисел болбаан. Чүгле үстүндө адааным Кызыл кожуун биле Восток командалары бир-бир уттурулгуг болуп, ийи дугаар

зыл кожууннун командасы биле ТКУ-2 командасының түннел оюн-нарже кирер эрге дээш оюнну чидиг байдалга эрткен. Бо оюн 5

черже үнөр дээш кызып ойнаан болгаш, ындыг ийикпе, ол оюн солун болду. Ынчалза-даа шиидип турарының чөптүг эвес чоруу сагыш-сеткилимге таарзынмайн артып кагды. Кожууннардан келген командаларны аңгы бөлүккө, хоорай командаларын бир бөлүккө чарары күзөнчиг турган. Ындыг чүүлду оон мурнунда кы-лып турган. Бо чылын ынчаар чар-байн барды.

Түннел оюннарда эр улустан бирги черни «Восток» (бир кижиге 10 муң рубль), ийиги черни ТКУ-1 (5 муң рубль), үшкү черни педкол-ледж (2 муң рубль), дөрткү черни Би-Хем кожууннун командасы (1,5 муң рубль) алды.

Херээжен командалардан ТКУ-1, «Восток», Кызыл кожуун-нун, Ак-Довурак хоорайның командалары тус-тузунда шаңнал-дыг черлерни алган.

«Battle» – АВААНГЫРЛАР МӨӨРЕЙИ

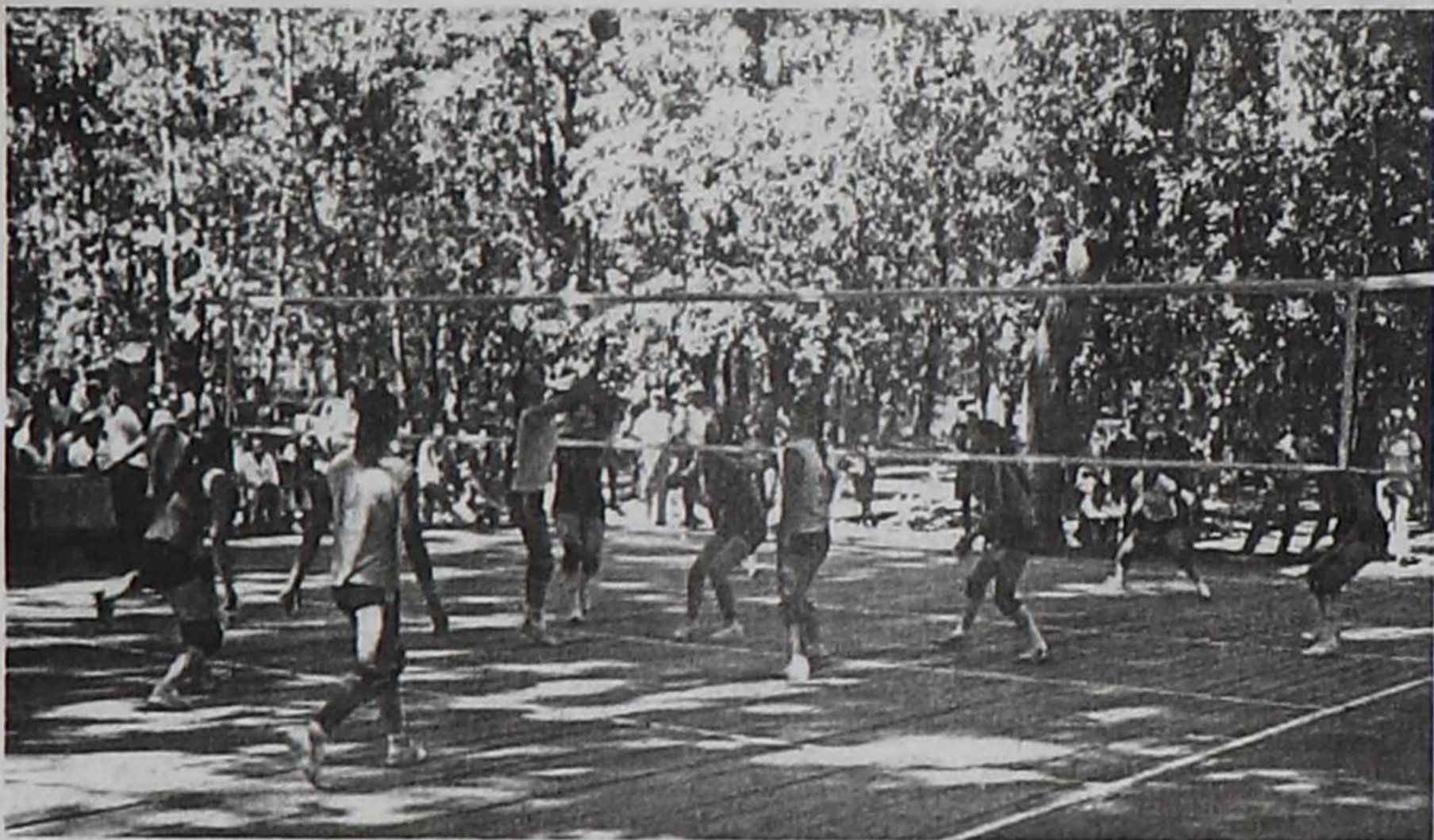

Хоорайның төвүндө С.Тока-нын тураскаалының мурнунга «Аныяктар — кадык амыдырал дээш» деп кыйгырыг-биле амгы үениң аныяктарының рэп дээр танцызының «battle» деп мөөрейи июнь 27-де болуп эрткен. Чыгып келген аныяктарның алгы-кышкы деткимчези-биле шыырак болган-нарын илередип тургаш, сөөлзү-редир, бөлүктөргө эң шыырак-тары шаңналдыг чер дээш, бөлүү-нүн адындан маргышкан түңнел-линде, көрүкчүлөр Шагаан-Арыг хоорайның командасынга бирги черни берген. Ол бөлүктү Айдын Хомушку (Шагаан-Арыг, 2 дугаар школа), Назын Дензин (Шагаан-Арыг, 1 дугаар школа) түңнелинде төлээледилер. Оларның удурла-ныкчызы Сукпак школазының бөлүүн Чаян Матпай-оол, Начын Хомушку төлээлээн. Сценажыткан шөлге ийи-ийи киржикчилер үнүп келгеш, янзы-бүрү нарын шим-чээшкinnerни кылып, бодунун бөлүүнүн бо танцыга чогаадыкчы болгаш техника талазы-биле эки белеткелин бадыткаар уjurлуг. Бажының кырынга мага-бодун бөөлдей долгандырып, чаңгыс холу-биле туруп кээп, бир холунун

кырынга дээрбектелдир долганып дээш, кандыг шимчээшкinnerни кылбады дээр! Бо кижиге көөрге кымны кандыг дээр боор, бирээзи өскезинге дүжүп бербес шим-ченгир оолдар. Черле ынчаш бо мөөрейиниң киржикчилериниң ээлгир, аваангырын көргөш, со-нуургалынга алызы-биле шынчы болур болза, кадык болур мага-дылал бар-дыр, бир эвес арага ижер, таакпылаар болза, бедик шыпшыынга чедери берге, нарын шимчээшкinnerлиг танцы деп көрдүм. Тиилекчи ийи оолдан ай-тырарымга, бир чыл иштинде хүн-нүн-не катаптап тургаш, чаа шим-чээшкinnerни бот-боттарынга өөредип белеткенип турар болду-лар. Оларны белеткеп турар баш-кы чок, боттары-ла чыгып белет-кенип турары арай хомуданчыг. Кандыг-даа уран чүүл эгезинде билишкinner чок болур, ынчалза-даа силер боттарынарның тура-соруунар болгаш чедишкinnerи-нер-биле хөй-ниитиниң мурнунга чедишкinner чедип алыр силер, эр хейлер!

Айлаң ДАРЖАА.

Чуруктары Ю. Көк-оол, автор тырттырган.

Евро-2008

Чемпионаттың кубогу — Испанияда!

Бут бөмбүүнге Европаның ээлчеглиг чемпионады доозулган. Евро-2008-тиң кубогун болгаш алдын медалын бо удаа Испанияның чыынды командасы чаалап алган. Ол түннел оюнга Германияның командасы-биле ойнааш, ону 1:0 санга тиилээн. Испанияның бут бөмбүкчүлери диптиң чемпионнары бедик атты боттарының төөгүзүндө ийи дугаар чаалап ап турарлары бо.

Испанияның чыынды коман-дазы диптиң чемпиону атты бир дугаар 1964 чылда Совет Эвиле-линин чыынды командасын уткаш, чаалап алган турган. Оон бээр 44 чыл эрткенде, тиилелгени катап-тааны ол. Тренер Арагонеске удурткан команда бо чемпионатка дыка чедишкinnerниг ойнаан — ол чаңгыс-даа чыынды командага уттуруп көрбээн, маргылдаа үе-зинде боттарының хаалгазынче ниитизи-биле чүгле 3 бөмбүктү

киир тептирген!

Евро-2008-тиң кубогу дээш түннел оюнга боттарының коман-даларын деткири-биле Испа-нияның хааны Хуан Карлос өөнүн ишти-биле база Германияның федералдыг канцлери Ангела Меркель келген. Венаның эң улуг «Эрнст Хаппель» стадионун ынчан барык 52 муң аарыкчы долдур олурупкан турган.

Оюннун эгезинде Германия-ның чыынды командасы эки ойнап,

элээн халдаашкinnerны кылган. Ынчалза-даа оон соонда оюнну чоорту испаннарда «берипкен». Арагонестин удуртканы команда немец ойнакчыларны бүгү талазы-биле ажып турган. Ылаңгыя коман-даның чартык камгалалы дыка-ла быжыг болган. Оларны Герма-

нияның командасы ынчалдыр-ла «эртип» чадап каан. Оюннун 53-кү минутадында Фернандо Торрес Германияның хаалгазынче бөм-бүктү кири тепкен. Оон соонда хаалганы алыр чеже-даа арга турган, ынчалза-даа түннел оюн ол сан-биле доозулган.

Испанияның чыынды коман-дазы Европа чемпионадының кубо-гун ынчалдыр чаалап алган. Ынчал кээрге, Россияның чыынды коман-дазы бо чемпионаттың шыырак-тарының шыыраа командага уттуруп турган деп бодап кээрге, кижиниң сагыжы бичии-даа болза, оожуургаар. Испаннарда — алдын, немецтерде — мөңгүн, а орустарда — хүлер медалдар бар. Хүлер база үнелиг металл деп чүвени утпаалы...

Юрий КӨК-ООЛ.

Чуруктары Интернеттен алган.

Тыва Республиканың Чазааның ДОКТААЛДАРЫ

Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Экономика чөвүлелин тургузарың дугайында
2008 чылдың май 28 № 302 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра кижилерниң ажил-чорудулгазын дүүштүрер болгаш Тыва Республиканың социал-экономика хөгжүлдээнин сорулгазы-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Экономика чөвүлелин тургузар.
2. Коштунган капсырылгаларны бадылаар;
— Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Экономика чөвүлелин дугайында Дүрүмү;
— Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Экономика чөвүлелин дугайында Дүрүмү.

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың май 28-те №302 доктаалы-биле бадылаан

Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Экономика чөвүлелин дугайында Дүрүм

I. Нити чүүлдер

1.1. Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Экономика чөвүлел (моон сонгаар-Экономика чөвүлел), Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин чедиишкинниг боттандыра талазы-биле бот-башкарылга органнарының, Тыва Республиканың социал-экономика хөгжүлдээнин сорулгазын бодунун ажил-чорудулгазын боттандыра, Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра юридиктиг албан черлериниң (моон сонгаар-инвесторлар), Тыва Республиканың күрүнө эрге-чагырга органнарының аразында кады ажилдажылганы хандыра талазы-биле тургустунган, Тыва Республиканың Чазааның чанында дүүштүрер болгаш чөвүлээр орган болур, а ол ышкаш Тыва Республикага күрүнө-хуу кады ажилдажылганың принциптерин хөгжүдериңге.

1.2. Экономика чөвүлел бодунун ажил-чорудулгазын Россия Федерациязының Конституциязын, Тыва Республиканың Конституциязын, федералдыг хоойлужулгаларны, Тыва Республиканың хоойлужулгаларын, а амгы Дүрүмү удуртук болдурар.

1.3. Экономика чөвүлелин дугайында Дүрүмү Тыва Республиканың Чазааның доктаалы-биле бадылаар.

II. Экономика чөвүлелин сорулгалары

Экономика чөвүлелин кол сорулгалары болза:

2.1. Тыва Республиканың социал-экономика хөгжүлдээ-биле холбашкан инвестиция төлөвилелдерин Тыва Республиканың девискээринге боттандыра хандыра (моон сонгаар-төлөвилелдер):

2.2. Тыва Республиканың инвестиция политиказын боттандыра, Тыва Республиканың яамыларының болгаш ведомстволарының ажил-чорудулгазын сайзыраңгайыдар талазы-биле саналдарны ажилдап кылыр;

2.3. Тыва Республиканың девискээринге боттандыра инвестиция төлөвилелдериниң ажыктыг бедидер талазы-биле саналдарны ажилдап кылыр;

2.4. Тыва Республиканың девискээринде күрүнө-хуу эштежилгениң принциптерин хөгжүдөр талазы-биле саналдарны ажилдап кылыр;

2.5. Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра инвесторларга деткимчени көргүзөр;

2.6. Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра инвесторларны хаара тудар, оон иштинде даштыкы;

2.7. Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра инновация технологиязын шигээди алыр талазы-биле саналдарны ажилдап кылыр;

2.8. Тыва Республиканың экономиказынга салдарлыг чамдык социал-экур-дузалыг инвестиция төлөвилелдеринге экспертизаны чорудар;

2.9. Инвестиция ажил-чорудулгазының адырынга Тыва Республиканың нормативтиг-эрге-хоойлу баазаны сайзыраңгайыдар талазы-биле саналдарны сайгарып чугаалажыр;

2.10. Тыва Республиканың минералдыг-чиг эт баазаны ажыктыг ажылгаар талазы-биле саналдарны ажилдап кылыр;

2.11. Инвесторларның Тыва Республиканың минерал-чиг эт баазаны ажыктыг ажылгап турарына үнелди бээр;

2.12. Тыва Республиканың социал-экономика хөгжүлдээнин инвестиция төлөвилелдериниң анализи болгаш үнелин салдары.

III. Экономика чөвүлелин эргези

Экономика чөвүлелин бодунга салдырган сорулгаларны шийтпирлээр эргези

лазы-биле Экономика чөвүлелин составын.

Тыва Республиканың Чазааның 2005 чылдың март 9-та «Тыва Республиканың Экономика чөвүлелин тургузарың дугайында» № 249 доктаалы, 2007 чылдың март 1-де «Тыва Республиканың Чазааның 2005 чылдың март 9-та «Тыва Республиканың Экономика чөвүлелин тургузарың дугайында» № 249 доктаалына өскерилгелерни кирирениң дугайында» № 304 доктаалдарын күжүн чидирген деп санаар.

4. Амгы доктаалды «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының бирги оралакчызы С.ТЕН.

болза:

3.1. Тыва Республиканың күсекчи эрге-чагырга органнарындан, төлөвилелди боттандыра кижип турарлардан, тус чер бот-башкарылга органнарындан болгаш оон эрге-дужаалдыг кижилеринден, хөй-ниити каттыжышкыннарындан, эртем болгаш өске-даа организациялардан эргежок чугула материалдарны тургустунган чурум-биле негеп алыр;

3.2. бодунун хуралыга төлөвилелдерин боттандыра кижип турар инвесторларның төлээлерин, Тыва Республиканың күсекчи эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының эрге-дужаалдыг кижилерин, хөй-ниити каттыжышкыннарының, эртем болгаш өске-даа организацияларның төлээлерин тургустунган чурум-биле чалап алыр;

3.3. төлөвилелдерин боттандыра болгаш ажилдап кылыры-биле холбашкан айтырылгалар талазы-биле күсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарының, Тыва Республиканың күсекчи эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының, хөй-ниити каттыжышкыннарының, эртем болгаш өске-даа организацияларның эртерип турар хуралдарына, конференцияларына болгаш семинарларына кижире-биле боттарының төлээлерин чорудар;

3.4. информация-аналитиктиг болгаш эксперт ажылдарын боттандыра тургустунган чурум-биле эртем болгаш өске-даа организацияларны кириштирер, а ол ышкаш эртем-деннерни болгаш специалистерни.

IV. Экономика чөвүлелин составы

4.1. Экономика чөвүлелин составына Экономика чөвүлелин даргазы, Экономика чөвүлелин даргазының оралакчызы, секретары болгаш Экономика чөвүлелин кижигүннери кирер, хөй-ниитиниң эргезинге оон ажылынга кижирер.

Экономика чөвүлелин даргазы Тыва Республиканың Чазааның Даргазы болур.

4.2. Экономика чөвүлел аңаа салдырган кол сорулгаларга дүүштүр Экономика чөвүлелин кижигүннериниң санындан тургузар, а ол ышкаш Экономика чөвүлелин составында кирбей турар, төлөвилелдер талазы-биле ведомстволар аразында ажилчын бөлүктөрүн, организацияларның болгаш органнарының төлээлерин санындан.

Ведомстволар аразында ажилчын бөлүктөрүн удуртукчуларын болгаш оларның составын Тыва Республиканың Чазааның Даргазы-Экономика чөвүлелин даргазы тодарадыр.

4.3. Экономика чөвүлелин ажил-чорудулгазының амгы айтырылгаларын шийтпирлээринге Экономика чөвүлелин даргазының оралакчызы - Экономика чөвүлелин секретариатының удуртукчу болгаш Экономика чөвүлелин секретарындан тургустунган Экономика чөвүлелин секретариаты тургузар.

Экономика чөвүлелин секретариатының ажылынга Экономика чөвүлелин шупту кижигүннери кижип болур.

4.4. Экономика чөвүлелин секретариаты:

4.4.1. Экономика чөвүлелин хуралына чугаалажыр айтырылгаларны сүмелеп кирир;

4.4.2. Экономика чөвүлелин салдырган сорулгаларына дүүштүр бодунун кижигүннериниң санындан аналитиктиг болгаш эксперт ажылдарын чорударына доктаамал болгаш түр ажилчын бөлүктөрүн (комиссия) тургузар, Экономика чөвүлелин составында кирбей турар органнарының болгаш организацияларның төлээлериниң, айттыганын ажилчын бөлүктөрүн ажил-чорудулгазының угла-нышкынын тодарадыр, оларнын удуртукчуларын бадылаар;

4.4.3. информация-аналитиктиг болгаш эксперт ажылдарын боттандыра тургустунган болгаш өске-даа организацияларны, эртем-

деннерни болгаш специалистерни кириштирери-биле холбашкан организация болгаш өске-даа айтырылгаларны тургустунган чурум-биле шийтпирлээр;

4.5. Экономика чөвүлелин секретариатының шийтпирин протокол-биле долдурар, Экономика чөвүлелин даргазының оралакчызы-Экономика чөвүлелин секретариатының удуртукчузу адын салыр.

4.6. Экономика чөвүлелин секретариаты эргежок чугула хемчеглер талазы-биле чыгыр, Экономика чөвүлелин секретариатын чыыр дугайында шийтпирин Экономика чөвүлелин секретариатының удуртукчузу шийтпирлээр.

4.6. Экономика чөвүлелин секретариатының ажылының организациязының чурумун Экономика чөвүлелин даргазы бадылаар, Экономика чөвүлелин секретариатының дугайында Дүрүм тодарадыр.

V. Экономика чөвүлелин ажылының организациязы

5.1. Экономика чөвүлелин, Экономика чөвүлелин секретариатының хуралын белеткээр болгаш организациястаар, а база Экономика чөвүлелин ажил-чорудулгазының амгы айтырылгаларын шийтпирлээр Экономика чөвүлелин секретары боттандыра.

5.2. Экономика чөвүлелин хуралын кварталда чаңгыстан эвээш эвес катап эртерип. Эргежок чугула таварылга тургустунуп келгенде, Экономика чөвүлелин ээлчег

Тыва Республиканың Чазааның 2008 чылдың май 28-те №302 доктаалы-биле бадылаан

Тыва Республиканың девискээринде инвестиция төлөвилелдерин боттандыра талазы-биле Тыва Республиканың Экономика чөвүлелин составы

Ш.В. Кара-оол - Тыва Республиканың Чазааның Даргазы, даргазы;

С.И.Тен - Чазак Даргазының бирги оралакчызы - Тыва Республиканың экономика сайыды, даргазының оралакчызы;

А.А. Ли - Тыва Республиканың Экономика яамызының инвестиция болгаш инновация төлөвилелдерин боттандыра килдизиниң начальниги, харыскалгалыг секретары;

К.Т. Даваа - Тыва Республиканың күш-ажыл болгаш социал политика сайыды;

С.К. Долгар - Тыва Республиканың бойдус курлавырлары болгаш экология сайыды;

Р.В. Денискин - «Северсталь-ресурс» ХАН-ның чингине директору (чөпшээрешкени-биле);

Ю.А. Килижеков - Тыва Республиканың саң-хөө сайыды;

В.С. Кызыл-оол - Тыва Республиканың Арга-арыг ажил-агый агентилелин директору;

А.Г. Листков - «Голевкая ГРК» КХЗ-ниң чингине директору (чөпшээрешкени-биле);

С.О. Ондар - Тыва Республиканың өөредилге, эртем болгаш аныктар политиказының сайыдының бирги оралакчызы;

Б.Д. Оюн - Тыва Республиканың экономика сайыдының оралакчызы;

О.С. Саая - Тыва Республиканың орук-транспорт комплекзин болгаш харылзаа сайыды;

Тыва Республиканың кадык камгалалының дүрген эмчи дузазы чедирер муниципалдыг системаның кезектериниң болгаш албан черлериниң эмчилеринге, фельдшерлеринге болгаш эмчи сестраларына, фельдшер-акушер пунктуларның эмчи ажилдакчыларына 2008-2009 чылдарда акша төлөвирин чорударының чурумунун дугайында
2008 чылдың март 31. № 182. Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазааның 2007 чылдың декабрь 15-те «Россия Федерациязының субъектилериниң бюджеттеринге федералдыг бюджеттен кадык камгалалының дүрген эмчи дузазы чедирер муниципалдыг системаның кезектериниң болгаш албан черлериниң эмчилеринге, фельдшерлеринге болгаш эмчи сестраларына, фельдшер-акушер пунктуларның эмчи ажилдакчыларына, а бир эвес муниципалдыг албан черинде ындыг черлер чок болза, Россия Федерациязының дүрген эмчи дузазы чедирер кезектеринге болгаш албан черлеринге 2008-2009 чылдарда субсидияларны бээрениң чурумунун дугайында» № 871 доктаалы эзугаар чурттакчы чонга баштайгы эмчи-санитарлыг дузазы чедирериниң шынарын болгаш чедимчелин бедидер байдалдарны тургузар сорулга-биле Тыва Республиканың Чазааның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың кадык камгалалының дүрген эмчи дузазы чедирер муниципалдыг системаның кезектериниң болгаш албан черлериниң эмчилеринге, фельдшерлеринге болгаш эмчи сестраларына, фельдшер-акушер пунктуларның эмчи ажилдакчыларына 2008-2009 чылдарда акша төлөвирин чорударының чурумунун дугайында Дүрүмү бадылаар.

2. Тыва Республиканың Кадык камгалал яамызынга, Саң-хөө яамызынга:

— тургускан чурум эзугаар фельдшер-акушер пунктуларының эмчи ажилдакчыларына, дүрген эмчи дузазы чедирер кезектерин болгаш албан черлериниң эмчи сестраларына болгаш эмчилеринге акша төлөвирин үе шаан-

хуралын эртерип болур.

5.3. Экономика чөвүлелин хуралын Экономика чөвүлелин даргазы азы оон даалгазы-биле Экономика чөвүлелин даргазының оралакчызы башкарып эртерипер.

5.4. Бир эвес Экономика чөвүлелин хуралына оон кижигүннериниң үштүн ийизи олуржуп турда, Экономика чөвүлелин хуралы бүрүн эргелик болур. Экономика чөвүлелин хуралга олуржуп турган кижигүннериниң хөйүнүн үнү-биле Экономика чөвүлелин шийтпирин хүлээп алыр болгаш протокол-биле долдурар, Экономика чөвүлелин даргазы азы Экономика чөвүлелин хуралын даргалап эртерип турган кижигүннериниң адын салыр.

5.5. Экономика чөвүлелин шийтпирин боттандыра турган Тыва Республиканың Чазаа доктаалды болгаш айтышкынны үндүрер, Тыва Республиканың Чазаа даалгаларны бээр.

Хүлээп алган шийтпирлерге удур бадылаан Экономика чөвүлелин кижигүннериниң онзагай саналдарын, бижимел хевирге бижир болгаш Экономика чөвүлелин шийтпиринге кожуп каар.

5.6. Экономика чөвүлелин шийтпирин болгаш Экономика чөвүлелин секретариатының шийтпириниң күсселдизи дээш контрольду Экономика чөвүлелин даргазының оралакчызы боттандыра.

5.7. Экономика чөвүлелин ажил-чорудулгазының организациязы-техниктиг хандырылганын Тыва Республиканың Чазааның Аппараты боттандыра.

К.Б. Сагаан-оол - Тыва Республиканың үлетпүр болгаш энергетика сайыдының хүлээлгезин күсседип турар;

Д.В. Сахно - «Енисей үлетпүр компаниязы» ХАН-ниң чингине директору (чөпшээрешкени-биле);

С.А. Смирнов — Россияның үндүргүлөр болгаш чыылдалар талазы-биле Федералдыг албанниң Тыва Республика талазы-биле эргелелин удуртукчузу (чөпшээрешкени-биле).

В.Т. Ховалыг - Тыва Республиканың чер болгаш эт-хөргөң харылзааларының сайыды:

А.М.А. Ховалыг - Тыва Республиканың көдээ ажил-агый болгаш аш-чем сайыдының оралакчызы;

В.В. Худышкин - Россияның Экономика хөгжүлдө яамызының Тыва Республика талазы-биле төлээ чериниң удуртукчузу;

Е.Д. Шабалинская - Бойдус курлавырларының талазы-биле эргелелди Тыва Республика талазы-биле удуртукчузу (чөпшээрешкени-биле);

В.И. Чернышев - Сибирь федералдыг округта Россия Федерациязының Президентизиниң бүрүн эргелиг төлээниң Аппаратының Тыва Республика талазы-биле кол федералдыг инспектору;

А.С. Чурин - «Эн-Уголь» КХЗ-ниң чингине директору (чөпшээрешкени-биле)

да хандыра;

— фельдшер-акушер пунктуларының эмчи ажилдакчыларына, дүрген эмчи дузазы чедирер кезектерин болгаш албан черлериниң эмчи сестраларына болгаш эмчилеринге акша төлөвиринге ажылгаар ашаландырышкынны сорулгазы-биле болгаш долзуу-биле, үе-шаанда бергенин хынаар.

3. Тыва Республиканың Кадык камгалал яамызынга 2008 чылдың апрель 1-ге чедир фельдшер-акушер пунктуларының эмчи ажилдакчыларына, дүрген эмчи дузазы чедирер кезектерин болгаш албан черлериниң эмчи сестраларына болгаш эмчилеринге акша төлөвирин көрдүнгөн немелде хүлээлгелерин күсседип турарының талазы-биле ажил-чорудулгазының шынарына негелделерни ажилдап кылыр болгаш бадылаар.

4. Тыва Республиканың муниципалдыг албан черлериниң удуртукчуларына:

— ай санында айның 10-га чедир Тыва Республиканың Кадык камгалал яамызынга ашаландыра дестери Россия Федерациязының Кадык камгалал болгаш социал хөгжүлдө яамызының бадылааны формазы-биле чоруттунган федералдыг бюджеттен ашаландырышкынны чорудар субсидиялар болур тус черниң бюджеттериниң чарыгдалдарының дугайында отчеттарны;

— дүрген дуза чедирер кезектерин болгаш фельдшер-акушер пунктуларының эмчи ажилдакчыларына акша төлөвирин долзуу-биле болгаш сорулгазы эзугаар өй-шаанда төлээниң хыналдазын чорударын сүмелээр.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

«ШЫННЫҢ» ААЛЧЫЗЫ – Кызыл-Тайга школазы

ДЕТКИКЧИЛЕРИВИС – АДА-ИЕ, ХӨЙ-НИИТИ

Бистиң Кызыл-Тайга школазы бо чылын бодунуң тургустунганындан бээр 70 чыл оюн эрттирер. Ынчангаш байырлалывыска кажангызындан-даа артыкка белеткенип, башкылар, өөреникчилер школавыстың эрткен төөгүзүн чыып, доозукчуларывыс, ажилдап чораан башкыларывыс дугайында солун материалдарны чыып турар бис.

Школада 134 өөреникчи өөренип турар, а оларны 25 дээди эртемниг башкылар өөредип турар. Башкылар коллективи аныяк, ортумак назыны 25-30 хар үези. Дээди категорияны башкылары Н. Д. Ондар, В. Д. Отукай, Б. К. Ондар, С. Д. Ондар олар өөреникчилерге быжыг билигни берип, ада-иелерниң хүндүткелин чаалап ап чоруурлар. Оларның доостурган доозукчулары чурттуң янзы-бүрү өөредилге черлерин доозуп, республиканың ажил-агыйларында багай эвес ажилдап чоруурлар.

«Өөредилге» национал төлөвилелге дүүштүр чыл дургузунда башкыларның болгаш өөреникчилер ортузунга янзы-бүрү мөөрейлерни организаптап эрттирген бис. Чижээ, «Тергин класс удуртукчузу» деп мөөрейге класс удуртукчуларындан 11 башкы киришкен. Аңаа сески классың удуртукчу башкызы Берзат Каңболовна Ондар тилекчи болган. А «Чылдың башкызы-2008» мөөрейге химия, биология башкызы А. А. Иргит бирги черни ап, кожуун мөөрейинге школавысты багай эвес камгалаан. Өөреникчилер ортузунда мөөрейлер база бедик деңгелге эрткенге демделгес аргажок. Ылаңгыя «Чылдың өөре-

никчизи—2008» деп мөөрейге 5-11 класстарның өөреникчилери киржи, боттарының билиин шенешкен. «Чылдың өөреникчизи» деп бедик атка Чойгана Монгуш, Уран-Сай Күжүгет төлөпиг болганнар. Бо мөөрейни эрттиреринге ада-иелер улуг дузаны көргүзүп, деткикчилээ. «Тергин класс» деп мөөрейни бүдүн чыл дургузунда чорудуп келген бис. Аңаа класстарның арыг-силиин, өөреникчилерниң чарлаттыңан эртем неделязынга киржилгезин, сагылга-чуруму дээш, негелделер хөй турган. Үш бөлүккө чарган турган бо мөөрейге өөреникчилер кончуг идепкейлиг киришкен, чүге дизе бирги черни алган класс Кызылче экскурсиялар эргени алыр. Үстүкү класстардан бирги черни 9-ку класс (удуртукчу башкызы А. А. Иргит), ортумак класстардан 5-ки класс (удуртукчу башкызы А. О. Ондар), эге класстардан 2-ги класс (удуртукчу башкызы РФ-тин эртем болгаш өөредилгениң хүндүлүг ажилдакчызы В. Д. Монгуш) чаалап алгаш, найысылалдың төөгүлүг черлерин көөр аас-кежиктиг болганнар. Бо мөөрейни эрттиреринге Кызыл-Тайга суму чагыргазы (даргазы М. Ш. Ондар) улуг үлүүн кириген. Акша шаңналындан аңгыда Маа-

дыр Шойдаевич сумунуң автобузун берип, уругларны сөөртүрүңгө дузалашкан. Оон аңгыда ада-ие комитетиниң даргазы Кара-кыс Чылбар-ооловна Лакла деткикчилеп, 9-ку классчыларның экскурсияларына улуг үлүүн кириштирген.

«Тергин класс» деп мөөрейни эрттирип турар үеде өөреникчилерниң хөй-ниити ажилынга киржирин база көөр турган. Чижээ, 5-ки классчыларның бирги черге үнө берген бир чылдагааны— олар спортка, уран чүүлге база ынактар. 5-ки классчы Аржаан Ондар (тренери С. О. Ондар) хостуг хүрешке 34 кг деңгизге республикага бирги черни алган. Аржаан оон аңгыда дзю-до, тыва хүреш маргылдааларына шаңналдыг черни ап, алдын, мөңгүн, хүлер медальдарны чаалап ап келген. Ынчангаш ол бодунуң класзынга бирги черге үнериниң магадылалын берген.

Школавыстың хөй-ниити ажилдарына ада-ие комитеди улуг үлүүн кирип турар. «Хамнаарак-2008» эстрада мөөрейни деткикчилеп, «Хөгжүмнүг байыр» ыры-хөгжүмнүг байыр чедиришкенин кылып, школавыска өңнүг принтерни, ксерокс, сканерни беллек кылдыр берген. Оон аңгыда бистиң ажилывыска суурнуң культура даргазы Д. Ч. Монгуш, библиотекарь И. О. Монгуш мөөрейлер, маргылдаалар эрттиреринге дузалажып турарлар.

Елена ОНДАР,
Кызыл-Тайга школазының
директорунуң оралакчысы.

БАШТАЙГЫЛАР—ХООЧУННАР

Кандыг-даа байырлалда артынче хая көрнүп, бо ажилды эгелеп кылып каан кижилер дугайында сагынмас аргажок. Бистиң Кызыл-Тайга школазынга бир дугаар директор болуп ажилдап келген башкы Иван Чадамбаевич О-Намчал. Ол кончуг негелделиг, уругларны төрзөн дылынга ынак, тыва чугаа культуразынче онзагай сагышты салып чораан. Школаның материалдыг баазасын экижидип алыр дээш дүн-хүн чок ажилдап чораан директоруvus чүве. Оон соонда Ш. Н. Ондар, М. К. Ондар, Д. Ш. Ондар, Д. Ч. Ооржак база Ш. Ш. Салчак бистиң школавыска директорлап ажилдап, школаның даа, суурнуң-даа бурунгаар хөгжүлдэинге улуг үлүүн кирип чорааннар, суур чону оларны ам-даа сактып чугаалажыр. Шангы Шириндеевич Салчак директоруvus уран чүүлге дыка сундулуг, школага хөй киржикчилиг ниитиниңыры бөлгүмүн, 20 ажыг кижикиржикчилиг танцыны боду салгаш, Кызыл-Тайга, Суг-Аксы суур-

ларның клубтарына танчылап, бистиң школа коллективи кожуунга бирги черден дүшпейн турду. Ол хореография талазы-биле кайгамчык талантылыг башкы.

Бистиң школага хөй чылдарда башкывыс Оскал-оол Артыкпаевич Куулар директорлап келди. Оон удуртулгазы-биле суурга ийи дугаар чаа школаны туткан, ол безин бо чылын 30 чыл болур. Херээжен директоруvus Галина Көкүн-ооловна Ондар далган-тарааны соктадып тургаш, интернатты хагдырбаанынга чон ам-даа өөрзөн сеткилин илередип турар.

Байырлал бүдүүзүндө хоочун башкылар Седип Шожатовнага, Серемаа Сойгуевнага, Чылбак Шириндеевич Салчак директоруvus, кадыкшылдыг күзедим.

Берзат ОНДАР,
РФ-тиң эртемниң болгаш
өөредилгезиниң хүндүлүг
ажылдакчысы.

ПРЕЗИДЕНТИНИ СОҢГААНЫВЫС

Эрткен өөредилге чылында школавыска президентиниң соңгулдазы болган. Эртенгениң 8 шак. Үш кордакчыдан бир кижини шилит алыры-биле башкылар, өөреникчилер, ада-иелер боттарының үнүн школага эки ажилды чорудупку дег кандидатка бээр-биле чыгып келгеннер. Класстардан шилиттинген кордакчылар кымнарыл— Аяна Ондар (9 кл.), Диана Ондар (10 кл.), Анай-оол Монгуш (11 кл.) болганнар. Чажыт бадылаашкынның соонда хөй үнү Анай-оол Монгуш алгаш школа-ның президентизи болган. Аңаа үш үн четпээн Аяна Ондар оон оралакчысы болган.

Ол-ла кежээ президентиниң дүжүлгеге олурарының езулалы болган. Байырлалга класс бүрүзү чаа соңгуткан президентиге байыр чедирип, чагыгларны кириген. Байыр чедиришкениниң соонда президентиниң кубогу дээш футбол маргылдаазы чидиг байдалга

эрткен. Тиилекчилерге футбол мячигин база хүндүлел бижиктерни президент боду тывыскаан.

Президент сонгуп алган соонда Волонтер шимчээшкени школага ажилдап эгелзэн. Шимчээшкениң кежигүннери ортумак класстарны үлежип алгаш, солун дискотекаларны организаптап, беседа-лекцияларны бичи класстарга чорудуп эгелзенинден, школада чурум экижиз, дежурныйлаашкыннар үргүлчү чоруп турар болгаш школавыста уруглар аразында эп-найырал күштелген.

Школавыс президентизи бо хүннерде школаны доозупкаш, дээди өөредилге черинче кирип турар. Оон келир үеде Тывавыстың база бир ховар ажилдакчызы болурунга бүзүрөп олурар улус-тур бис.

Дарый МОНГУШ,
он бирги классчы.

ДООЗУКЧУЛАРЫВЫС—ЧОРГААРАЛЫВЫС

Школавыс кожуун төвүндө ырак-даа болза, оон ат-алдарын бистиң доозукчуларывыстың ажил-херээ бадыткап турар. Оларның аразындан республика хамаанчок, Россия чергелиг атсураа билдингир кижилерни маңаа хүндүткел-биле бижиксеп тур мен. Тываның Улустуң чогаал-

чызы Екатерина Дүктүг-ооловна Танова, Тыва Республиканың алдарлыг артизи Станислав Ириль, Тыва Республиканың алдарлыг малчыннары Туран-оол Сөспүй-оолович Ондар, Мерген Делгер-оолович Монгуш, Тыва Республиканың арзылаң мөгези Сыын-оол Сарыг-оолович Күжүгет болгаш

өскелер-даа школавыстың, суурувустуң чоргааралы.

Байырлал бүдүүзүндө школавыстың бүгү доозукчуларынга, хоочуннарга аас-кежикти, кадыкшылды бүгү чүүлдерге чедиин-кини күзедим.

Ай-оол МОНГУШ,
школаның доозукчузу.

Тываның кооператорлары 2007 чылда болгаш 2008 чылдың бирги чартыында багай эвес түңнелдиг ажилдааннар. Республика иштинде хөй-ниитиниң чөмөннелгезин организаптаарыга болгаш хлеб быжыраарының талазы-биле көскү черни ээлеп келген.

Республиканың Хереглекчилер эвилелиниң баштаар чериниң болгаш профэвилелдиң республика комитетиниң шиитпириң езугаар, кооператорларның спартакиадазын ийи чыл болгаш-ла эрттирер деп шиитпирлээн турган.

Ынчангаш 2008 чылдың июнь 12-14 хүннеринде республиканың кооператорларының спартакиадазы, чараш бойдус чурумалдыг, арыг агаарлыг Чагытай хөлдүн эринде «Орленок» лагериниң баазасынга болуп эрткен. Спартакиадага киржири-биле хөй коллективтер кожууннардан чедип келген. Оларның аразында Чаа-Хөл, Эрзин кожполарының, республиканың Хереглекчилер эвилелиниң баштаар чериниң ажилдакчылары, Кызылдың эрге-хоойлу бол-

АЖЫЛДАП, ДЫШТАНЫП-ДАА БИЛИР

гаш экономика техникумунуң коллективтери болгаш өскелер-даа бар.

Июнь 13-те эртенгениң 10 шакта бүгү келген коллективтерниң кежигүннери байырлыг спартакиада-ның ажыдышкынынга киржири-биле, коллективтер аайы-биле, тускай белеткээн чараш спортчу хептерин кеткеш, чыскаалыпкан. Республиканың Хереглекчилер эвилелиниң баштаар чериниң даргазы В. Ч. Ооржак рапортту, профэвилел рескомунуң даргазының хүлээлгезин күүседип турар А. Ч. Салчактан хүлээп алгаш, байыр чедиргеш, кооператорларга спортчу чедиинкинерни күззэн.

Байырлыг ажыдышкынның соонда спорттуң тус-тус хевирлериниң аайы-биле маргылдаалар эгелзэн. Бир дугаарында, 400 метрге эр, херээжен улустуң аразында чадаг чарыш эстафетазы 30 харга чедир оолдар, уруглар аразында болуп эрткен. Аңаа бирги черни Эрзин кожпозунуң эп-найыралдыг коллективи алган. Үжен хардан өрү назынның улус аразында бирги черни Кызылдың эрге-хоойлу болгаш экономика техникумунуң коллективи алган, ийиги черге республиканың Херег-

лекчилер эвилелиниң баштаар чериниң ажилдакчылары төлөпиг болган. Хендир тырттарынга эң-не күштүглер «СМУ» коллективиниң ажилдакчылары болган, ийиги черни Чаа-Хөл кожпозунуң коллективи алган.

Эр улус аразында шыдыраа маргылдаазы кончуг чидиг демиселге эрткен. Бирги черни Эрзин кожпозунуң төлээзи Самбылаа Сергешпей алган, ийиги черни Чаа-Хөл кожпозунуң төлээзи Демчик Девут, үшкү черни Кызылдың эрге-хоойлу болгаш экономика техникумунуң башкызы Долума Хертек чаалап алган. Ол шыдыраа ойнакчыларының аразында чаңгыс херээжен ойнакчы болган. Оон бирги черни ап болур аргазы турган, чүге дээрге бирги болгаш ийиги черни алган шыырак ойнакчыларны база уткан кижиги. Моон сонгаар херээжен улус аразында шыдыраа маргылдаазын эрттирери чугула деп түңнелди үндүрүп болур апарган. Херээжен улус аразында шашки маргылдаазын эрттирген. Маңаа Чаа-Хөл кожпозунуң төлээзи Белекмаа Базырчар бирги черге төлөпиг болган. Ийиги черни «ИНТЕКС» КХЭ-ниң төлээзи Лилия Дангынчап

алган. Үшкү черни профэвилел рескомунуң даргазының хүлээлгезин күүседип турар Алена Салчак алган.

Үш эр, үш кыс командаларның аразында волейбол маргылдаазы кончуг чидиг демиселге эрткен. Маңаа Чаа-Хөл кожпозунуң командазы бирги, «СМУ» коллективиниң командазы ийиги, Эрзин кожпозунуң командазы үшкү черни тустуунда алганнар. Тенис маргылдаазының түңнелинде, эр улус аразында бирги черни Чаа-Хөл кожпозунуң төлээзи Максим Седипей, ийиги черге республиканың Хереглекчилер эвилелиниң ажилдакчызы Вячеслав Сувак төлөпиг болган. Херээжен улус аразында Эрзин кожпозунуң төлээзи Айлана Донгак бирги черни, Хереглекчилер эвилелиниң баштаар чериниң төлээзи Айлана Монгуш ийиги черни алган.

Херээжен улустуң аразында сумо хүрештин маргылдаазы кончуг солун болган. Эң шыырак 17 кыс мөгелериниң аразында Эрзин кожпозунуң төлээзи Рита Мижит бирги черни, ийиги черни Тере-Хөл кожпозунуң мөгези Нелля Артна алган. Кооператорлар уран чүүл талазы-биле маргыш-

кан. Маңаа бирги черни Кызылдың эрге-хоойлу болгаш экономика техникумунуң коллективи бүзүрелдин-биле чаалап алган. Ийиги, үшкү черлерни Тере-Хөл кожпозунуң коллективи, республиканың Хереглекчилер эвилелиниң баштаар чериниң ажилдакчылары тустуунда алганнар. Чаңчыл болган Спартакиада-ның түңнелин тыва хүрешке 32 мөгениң хүрежи-биле дооскан. Чидиг демиселдин түңнелинде «СМУ» коллективиниң мөгелери шүглүп, үжүүрлежип кааннар.

Республиканың кооператорларының спартакиадазының түңнелин үндүрүп кээрге, Чаа-Хөл кожпозунуң эп-найыралдыг коллективи бирги черни алгаш, кубок база акша-биле шаңнаткан. Ийиги черни Кызылдың эрге-хоойлу болгаш экономика техникумунуң, үшкү черни Эрзин кожпозунуң коллективтери алганнар.

Спартакиада-ның байырлыг хаашкынынга ТР-ниң Улуг Хураанының Төлээлекчилер палатазының даргазы Х. Д. Монгуш байыр чедирип, делгереңгей чүве чугаалаан.

Чаш-оол АЙЫР-САНАА,
Тыва Республиканың сады-ның болгаш хөй-ниити чөмөннелгезиниң алдарлыг ажилдакчызы, кооперацияның хоочуну

ХООЙЛУ БОЛГАШ ДУРУМ

Россия Федерациязының Федералдыг айыыл чок чорук албанының 2007 чылдың сентябрь 10-да «Кызыгаар чурумунун дүрүмнери» №458 дужаалындан ушта бижидилге

Кызыгаар зоназынга ажил-агыйжы, ус-тывыш болгаш өске-даа ажил-чорудулганы, ооң иштинде аңнаашкынны, бойдустун болгаш техногенниг шынарлыг онза байдалдарны узуткаары-биле холбашкан ажилдардан аңгыда, ниитилел-политиктиг, культурлуг болгаш өске-даа массалыг хемчеглерни эрттирерин, малды тударын болгаш кадарарын болза:

а) күрүне кызыгаарын дургаар калбаа беш километр черлерниг хемчээлинде – Россияның кызыгаар эргелелдериниң азы Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелдериниң кезектериниң чөпшээрелинге үндезилеп;

б) кызыгаар зоназының өске кезээнге – Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелдеринге азы Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелдериниң кезектеринге дыңнатканда, боттандырар.

Калбаа беш километр черлерге хемчегни чорударынга, амы-хууда бодун бадыткап турар документилер-биле кызыгаар зоназынче кирер (эрттер) эргелиг хамаатылар, азы кызыгаар зоназында турар организациялар Россия Федерациязының күрүне кызыгаарын дургаар калбаа беш километр черлерге ниитилел-политиктиг, культурлуг болгаш өске-даа массалыг хемчеглерни эрттиреринге чөпшээрелди алырынга билдиришкенин хемчегни эрттиреринге чедир 5-тен эвээш эвес хонукта Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелинче азы Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелинче кезээнге чорудар. Өске категорияның хамаатылары болгаш организациялары хемчеглерни эрттиреринге чөпшээрелди алырынга билдиришкенин, Дүрүмнениң 1.4. пунктунда доктааткан чурум езугаар чорудары билдиришкенинге азы дилегге капсырар.

ТАЙЫЛБЫР:

1.4. Хамаатылар азы организациялар дараазында эрттирилгени алыр сорулга-биле:

а) тускайлаң эрттирилгелерни – хамаатыларның амы-хууда билдиришкенин азы организацияларның дилээн;

б) коллективтиг эрттирилгелерни – кызыгаар зоназынче организациястыг кирип (эртип) турар хамаатылар бөлүүнүң ат-сывын бижээн данзызының (ийиден эвээш эвес кижиле) үш экземплярын

капсырган дилеглерни. Даңзыларга хамаатыларның фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген черин болгаш ай-хүнүн, хамаатыларның чурттап турар (келген) черин, хамаатының амы-хууда бодун бадыткап турар документини берген ай-хүнүн болгаш черин айтыр. Кызыгаар зоназынче организациястыг кирип (эртип) турар хамаатылар бөлүүнүң ат-сывын айыткан даңзыга удуртукчузу адын салыр болгаш ону организацияның таңмазы-биле бижыглар.

Билдиришкенин билгаш дилеглерни орус дыл кырынга холу-биле тода азы техниктиг херекселдерни (парлаар машинканы, компьютерни) ажыглап тургаш, кызырылдалар, аббревиатуралар, эдилгелер болгаш частырыглар чокка бижир.

Кызыгаар зоназынче кирерин хамаатыларның азы организацияларның планнаан байдалдарында хамаарыштыр (кызыгаар зоназынче кирер (эрттер) ай-хүнүн, черин, кызыгаар зоназынга хамаатыларның азы ооң бөлүктөрүнүн баар болгаш чорур черлери (району) билдиришкенин билгаш дилеглерни Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелдериниң кезектеринче азы Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелдериниң кезектеринче почта азы харылзааның өске-даа хевирлери-биле чорудар чок болза хамаатылар боттары кирир.

Бир эвес хамаатылар азы организациялар билдиришкенин билгаш дилеглерни почта азы харылзааның өске-даа хевирлери-биле чоруткан таварылгада, олар бижимел корреспонденцияның чорур нормативтерин болгаш хуусааларын, факсимиль болгаш электроннуг дыңнадыгларның чедер хуусаазын болгаш үезин, база ол ышкак оларга харыыларның эрттер болгаш кээр хуусааларын база немей барымдаалаар.

Билдиришкенин билгаш дилеглерни федералдыг хойлу-жудулга-биле көрдүнгөн хамаатыларның бижимел билдиришкенин дилеглерин сайгарып көөр хуусааларда сайгарып көөр (30 хонукта).

Ажилдарны, хемчеглерни эрттиреринге чөпшээрелди:

кызыгаар зоназынче амы-хууда боттарын бадыткап турар документилер-биле кирер (эрттер) эргелиг хамаатыларга, кызыгаар зоназында турар организацияларга – ажилдарны, хемчеглерни

эрттиреринге эргежок чугула хуусаада, ынчалза-даа 6 айдан хөй эвес хуусаада бээр. Ажилды, хемчегни улаштыр чорудары эргежок чугула апарганда, оларны эрттиреринге чөпшээрелди бо пунктуда доктааткан чурум езугаар бээр;

өске категорияның хамаатыларынга болгаш организацияларга – эрттирилгенин күштүг бооп турар хуусаазында бээр.

Черниң калбаа беш километр чедир черлерге хемчеглерни болза хонуктуң чырык үезинде чорудар. Ындыг хемчеглерни хонуктун дүнеки үезинде чорудары, чүгле тускай таварылгаларда болур.

Хемчеглерни эрттиреринге чөпшээрелди алырынга билдиришкенин чоруткан хамаатыларга азы организацияларга, айыттылган чөпшээрелди бээринге ойталап болур азы ажилдарны, хемчеглерни эрттирерин оон орай хуусааже дараазында үндезин-нерлиг сонгаарлап болур:

а) ажилды, хемчегни эрттиреринге чөпшээрелди алырынга билдиришкенин долу эвес информацияны айытканда азы билдингир-ле меге медээлерни дыңнатканда;

б) пунктуларда көрдүнгөн негелделерни үрээнде (билдиришкенин кирир хуусаазын, кызыгаар кезектеринге дыңнатпаанда);

в) кызыгаар органны кызыгаар истелгезин болгаш операцияларын, өске-даа дилеп-тывар хөделишкенин, база ол ышкак кызыгаар зоназында турар ажилдарны, хемчеглерни эрттирер деп дыңнатканы районда (тус черде) кеземче херектериниң болгаш административтиг эрге-хоойлу үрээшкенин дугайында херектер талазы-биле хөделишкенин эрттиргенде;

г) кызыгаар зоназында турар хемчеглерни эрттирер деп дыңнатканы районда (тус черде) онза азы шериг байдалын, терроризмге удур операцияның эрге-хоойлу чурумун чарлаанда, сонгаарлап болур.

Ажилдарны, хемчеглерни эрттиреринге чөпшээрелдерин чидирген азы үрелген таварылгаларда, хамаатылар ол дугайында Россияның ФАЧА-ның кызыгаар эргелелин чоокта турар кезээнге дыңнадыр.

Билип алыңар

АДМИНИСТРАТИВТИГ КОДЕКСТЕ ӨСКЕРИЛГЕЛЕР

Россия Федерациязының Административтиг бүдүрүлгө кодексинде өскерилгелер коорту үе-чада аайы-биле күш кирип, амыдыралда боттанып турар.

Бо чылын эгелээн ийиги чадада кодекске болган өскерилге болза, янзы-бүрү орук дүрүмү хажыткан чолаачыларны административтиг хоругдалга олуртуру болган. Федералдыг хойлу езугаар орук дүрүмү хажытканы дээр республикадан 256 чолаачы, ооң иштинде Кызыл хоорайдан 185 чолаачы хоругдаткан.

Автомашинаны эзирик башкаары орук шимчээшкенин дүрүмүн хөйү-биле болдуруп, айылдыг озал-ондактарның чылдагааны бооп турар. Күрүне автоинспекциязының ажилдакчыларының орук шимчээшкенин хайгаараан түнелинде орук шимчээшкенин дүрүмүнүн 31 муң

ажыг хажыдышкынын илереткен, ол эрткен чылдың бо үезинден 13 хуу хөй болган. Автомашинаны эзирик башкарып чораан 1320 чолаачыны туткан, 527 чолаачының машина башкаар эргезин казан. Орук чуруму үрээнерге 5 млн. 647 муң рубльдин торгаалын онааган, ооң иштинден 1 млн. 917 муңун төледип алган, ол дээрге 33,9 хуузу.

РФ-тин Административтиг бүдүрүлгө кодекзинге бир чаа өскерилге бо чылдың июль 1-ден эгелеп кирер. Ол чүл дээрге Россияның девискээринге бо чайдан эгелээш, чолаачы кижиле чижеглеп алырга, бир дашка (200 грамм хире) араганы ижиң алгаш, орукка машинаны башкарып чоруп болур-дур. Ол норма болза, 0,3 промилл (саннның муң кезээ) болур, бир промилл дээрге кижиниң организмде 1 литр суук чүүлге 1 грамм алкогы онаажыр. 200

грамм араганы ишкен соонда, бир шак чартык болгаш, машинаны башкарып, чорудуп болур. Бо бүгү бижээн чүүлү эр кижилер ажыглап болур, а херээжен кижиниң организмге арага оожум тараар.

Автоинспектор бүрүзү алкотестер дээр тускай херекселдиг болур, ооң тодаратканы-биле нарколог эмчилерин дузазы чокка чолаачы кайы хире араганы ишкенин азы эзирин ол-ла черинге дораан тодарадыптар болу бээр.

Бистер чолаачыларга арага ишпейн, машинаны элээр башкаар чурум-дүрүмнү шыңгы сактырып сүмелеп турар бис, элээр чорук дээрге, амыдыралдың нормазы болгай.

В. МОНГУШ,

ТР-ниң ИХЯ-ның ОШАЧКИ-ниң улуг инспектору, милиция-ның капитаны.

Мөөрейге киржин, мага хандыр дыштанганнар

Июнь 3-тен июнь 11-ге чедир Дон хемде Ростов хоорайга Орук шимчээшкенин анык инспекторлар отрядтарының тургустунганындан бээр 35 чыл оюнга болгаш ук отрядтарының Бүгү-эвилелдин бирги чыыжын эрттирген хүнүнге тураскааткан күрүнелер аразында 3-кү чыыжы болуп эрткен.

Мөөрейге Россияның 86 регионнарындан болгаш Хамаарышпас күрүнелер каттыжышкынының составында турар Украинадан, Белоруссиядан, Казахстандан, Азербайджандан болгаш Армениядан командалар киришкен.

Бистиң республикадан Кызылдың 11 дугаар школазының өөреникчилери Карина Корытина, Лиза Маликова, Роман Смирнов, Илья Бахар, ук школаның айыыл чок ажил-чорудулга кичээлдериниң башкызы Светлана Верник болгаш ОШАЧКИ-ниң суртаал, организастыг болгаш аналитиктиг ажил-херектер килдизиниң инспектору лейтенант Илья Дарый киришкеш келгеннер.

Орук шимчээшкенин дүрүмненин, кижиниң айыыл чок амыдыралының, ажил-чорудулгазының болгаш камгаладылга үндезинненин херек кырында ыяк билиринге болгаш чадаг-тергеге

янзы-бүрү шимчээшкенин хевирлерин (фигураларны) эптиг болгаш аяныгы эртип, мунары дээр чижектиг 5 номинациялыг улуг мөөрейге бистиң уругларывыс эки киришкеннер.

Кижилерниң айыыл чок ажил-чорудулгазынга хамаарышкан мөөрейге 91 команда киришкен, 364 киржикчилерниң аразындан Илья Бахар 8-ки черни алган, а Карина Корытина камгаладылга үндезинненин тодарадыр номинацияга бирги черни элзээн.

Мөөрейлерниң соонда уруглар өске командаларда уруглар-биле таныжып, найыралдажып, циркче, зоопаркче барып, чанында Таганрог хоорайга болгаш Азов далайга чедип, аңаа экскурсиялап, мага хандыр дыштанып алганнар.

Оюмаа ОЮН,

ТР-ниң ИХЯ-ның ОШАЧКИ-ниң Орук-хайгыыл албанының тускай ротазының пропаганда талазы-биле инспектору.

ЛЕВОН, 18 ДЫҢНАДЫП ТУР

Тыва Республиканың Иштики херектер яамызының дежурный кезээниң медээзин езугаар алырга, 2008 чылдың июнь 16-дан 22-ге чедир республикага 68 кем-херек үүлгедиишкени бүртүктинген, ооң 51-ин дораан илередиң тыпкан. Бир неделя дургузунда кижиниң кадынга өжөгээр 14 аар кемдээшкенин чедирген, 2 өлүрүүшкүн, 1 күштээшкүн, 5 үптээшкүн, 23 оорлаашкын болган. Хойлу езугаар эвес наркотиктиг бүдүмелдерни ап болгаш шыгжап чораан 4 факт-барымдааны илереткен, 4 орук-транспорт озал-ондаа болган.

Мөңгүн-Тайга кожуун. Июнь 16-да Тоолайтыдан хара берген хире Мугур-Аксының чурттакчызын кожуун эмнелгезинге экелген. Милиция ажилдакчыларының тодаратканы-биле алырга, кемдээшкенин ийи анык кижиле чедирген болуп турар, олар бо херекти үүлгеткен дугайында өчүүн бере берген. Когараан кижиле оларның-биле кады арагалаан. Ол эзирий бээрге, оолдар ону куду көрүп, эттээн.

Улуг-Хем кожуун. Июнь 18-те Шагаан-Арыгның «Буура» рыногундан сайгарлыкчының туфль идиктерин оор былаай берген. Истекчи бөлүк каразыттырган кижини туткаш, идиктерни хавырып алган. РФ-тин Кеземче кодекзиниң 161-чүүлүнүн 1 кезээ-биле кеземче херээн оттурган.

Бай-Тайга кожуун. Июнь 20-де дүне Тээлиниң Карл Маркс кудумчузунга чораан кижиниң соталыг телефонун база акшазын таныттынмас кижиле үптей берген. Үптекини дораан тудуп алган, ол Эр-Хавак суурнун чурттакчызы болган. РФ-тин Кеземче кодекзиниң 161-чүүлүнүн 2 кезээ-биле кеземче херээн оттурган.

Улуг-Хем кожуун. Июнь 16-да дүне Октябрьская кудумчузунда «Байкал» магазининиң чанынга бир уругнун тургузуп каан чадаг-тергезин оорлап апарган. Июнь 17-де Хайыракан суурнун котельнаязының кагдыгнан бажыңындан бензопилазы, алюминий флягаларны, цементиниң шоодайларны болгаш аш-чем продуктуларын оорлап апарган. Бо ийи факт-

барымдаага хамаарыштыр кеземче херээн оттурган.

Кызыл хоорай. Июнь 22-де «Дачная» бензин кудар станция чанынга ОШАЧКИ ажилдакчылары ВАЗ машинаны тургузупкан. Хынап көргөш, чолаачының ап чорааны наркотиктиг бүдүмел—15,729 грамм деңзиги гашишти хавырган. РФ-тин Кеземче кодекзиниң 228-чүүлүнүн 1 кезээ-биле кеземче херээн оттурган.

Улуг-Хем кожуун. Июнь 21-де Торгалыг суурнун Советская кудумчузунга ВАЗ автомашинаны эзирик чолаачызы 4 харлыг оолду тавараан. Озал-ондактын түнелинде элзэн каш кемдээшкенин алган оолду Шагаан-Арыгның кожуунун төп эмнелгезиниң реанимация салбырынга чедиргеш, кезишкени кылып турда, бир шак болганда, ол амы-тынындан чарылган.

Июнь 23-те дүне Кызыл—Тээли аразының автоорунун 104 километринге «Тойота» автомашинаның чолаачызы дүрген чоруп органындан ээр черге келгеш, машиназын башкарып шыдавайн барганындан аңдарылган. Озал-ондактан херээжен пассажир олла черинге амы-тынындан чарылган, ооң соонда кожуунун төп эмнелгезинге чыткан ол-ла машинаның пассажири анык эр кемдээшкенин мөчээн. Оон аңгыда янзы-бүрү кемдээшкенин алган ийи уругну эмнелгеде чытырган.

ТР-ниң ИХЯ-ның парлалга албаны.

Чоннуң кадыкшылы — күрүнениң байлаа

«СИБИРЬНИҢ КАДЫК САЛГАЛЫ»
АЧЫ-БУЯН ФОНДУЗУ

Мындыг аттыг христиан чүдүлгелерниң акциязы республикада чоруп турар. Бо фондунуң төлээлериниң удуртукчузу Александр Владимирович Поляковтуң чугаазы-биле алырга, олар Тывага июнь 17-де келгеш, бо үеге чедир Шагаан-Арыг, Сарыг-Сеп, Чадаана, Туранга четкеш, чоннуң кадык амыдыралы дээш лекцияларны номчуп, шинчилел ажилдарын чоруткан.

Бистиң редакцияның ажилдакчылары ол акцияның дугайында дыңнааш, чеде бердивис. Тускай мергежилдиг эмчи ажилдакчызы бисти деңзилээш, ханывыс базыышкынын хынааш, артык деңзивис кайы хирел, кижиниң дурт-сынынга дүүштүр деңзини канчаар тодарадырынын талазы-биле чедимчелиг сүмелерни берди. Оон тускай дериг-херекселдин дузазы-биле кижиниң мага-бодунда чаглыг кезээ каш хуузу болуп турарын тодараттывыс.

Ачы-дуза акцияларын организастан, чоннуң кадыкшылы дээш халас мындыг ажилдарны чорудуп турары дээш ук фондунуң төлээлеринге четтиргенивисти илереткеш, чоруптувус. Мындыг хевирлиг акцияларны бисте хамнар ниитилели, сарыг шажын ниитилели чүгле өртектиг чорудары-биле бистиң республиканың дыка хөй кижилери өгбелеривистиң чаңчыл езугаар сагып, чүдүп чорааны чүдүлгелерден өскээр чоруй баарына салдар болуп турар.

Бо ниитилелдер мындыг хевирлиг акцияларны эрттирип, чонну бодунуң талазынче элзедип алып талазы-биле черле идепкейлиг болуп турарлар. Кымның кандыг чүдүлгеге чүдүүрү оон бодунуң херээ

болбайн канчаар, ынчалза-даа чамдык таварылгада хоорайывыстың кудумчуларынга тыва язы-сөөктүг аныак уруглар эрткен-дүшкен кижилерни христиан чүдүлгеге хаара тудар тайылбыр, суртаал ажылын бо-ла чоруда бээр болгай.

Оларның чүдүп турар бажыңнарынга баарга, доктаамал барып турар кижилерлиг, олар сээң төрелдерин ышкаш, «Тяньның кадыгы дээш, мөргүлден номчуулар» азы «ам кадыкшылыңар кандыг-дыр, бөгүн Нинанын дунмазы институтче экзамен дужаар, кирип алзын дээш мөргүүлүңер» дээн ышкаш келген улустуң «аарып турар» айтырыгларын дыка эки билир. Бистиң чүдүп турар лама-башкыларывыстың ажылынга, черле сарыг шажын ниитилелинге мындыг хевирлиг чүүлдерни ажыглаарын сүмелексээр-дир мен.

Айлаң ДАРЖАА.

Авторнуң тырттырган чуруу.

Иштики херектер килдизинде

ЧААРТЫЛГАЛАР КӨСТҮП КЕЛГЕН

Кандыг-ла-бир албан чериниң даштыкы байдалындан эгелээш, эжинин ашкаш, эргинин артап кире бээрге, иштики байдалы көрүштүг болур болза, ол коллективти удуртуп турар удуртукчу кижиниң ажылынга ээ-харысалгалы, шыңгыы негелделии, бодунуң онаашкан ажылынга чүткүлдүүн херечилеп турарының барымдаа-зы оон көстүп келир.

Кожуун төвү — Суг-Аксы суурнуң Чогаалчылар кудумчузуунуң ортузунда кожууннуң иштики херектер килдизиниң ажылдап турар бажыңын көөр болза, ам мурнунда турганындан элээн аяныг, көрүштүг апарган деп болур. Алызындан хоойлу-дүрүм талазы-биле тускай дээди эртемниг, 1998 чылдан бээр Тес-Хем, Эрзин, Чөөн-Хемчик кожууннарның иштики херектер килдистерин даргалап чораан Олег Геннадьевич Луду эрткен чылдан эгелээштиң кожунуң иштики херектер килдизин удуртуп эгелээн соонда, ук иштики херектер килдизиниң ажылы көскүзү-биле экижип эгелээн.

Мурнунда сандаргай ажылдыг турган килдистиң ажылын бут кырынга тургузуп шыдаан дизе, хөөредиг болбас. Бир-ле дугаарында, коллективте ажилдакчыларның күш-ажылчы сагылга-чурумун, оларның бот-шынарын экижиткен. Езулуг шагдаа кижикандыг болурун, чонга шеригжиткен көрүштүг тускай идик-хевин кедип алгаш

чоруурун чедип алган. Килдисте дээди болгаш ортумак эртемниг ажилдакчылар ниити негелдеге дүүштүр ажилдап турарлар. Албанның ажылының талазы-биле ниити республикага 19 дугаар черде турган килдистиң ажылы көскү черге көдүрүп келген. Эрткен чылын республиканың бүгү иштики херектер килдистериниң аразындан үшкү черни ап, шаңнал-макталга төлөпиг болган.

Килдистиң машина-техника-биле хандырылгасы багай эвес. Кожуун төвүнден 30 км. ажыг ырак Алдан-Маадыр, Ишкин дээн ышкаш сумулар-биле харылзаазы багай эвес. Килдисте ам-даа немей чаа техника келир. Кожуунуң 7 сумуларында участок төлээлери быжылгатынган. Хемчик көвүрүүнүң чанында КАИ постузу септеп кылган. Ында доктаамал дежурныйлаашкынын чорудуп, орук шимчээшкининиң айыыл чок чоруун хандырат талазы-биле ажилды шыңгыраткан.

Иштики херектер ажилдакчыларының күш-дамыр сайзыралынче онза кичээнгейин угландырып, оларның билиг-мергежилни бедидер сорулга-биле өөредилге кичээлдерин доктаамал эрттирип турар. Килдисте чыл бүрүде аныак кадрларның немежип турары өөрүнчүг. Ниитиниң корум-чурумун камгалап, амыр-дыжын, амытынын харамнанмайын, эрес-дидим ажилдап турар шагдаа ажилдак-

чыларын адавайн барып болбас. Оларга КАИ начальниги Омак Херекти, истелге талазы-биле байысаакчы Чейнеш Ондарны, дежурный кезээнде Александр Чертиковту, Ак-Дашта участок төлээзи Алексей Монгушту хамаарыштырып болур. Олар коллективтин, чоннуң хүндүткелин чаалап алган.

Иштики херектер килдизиниң чамдык ажилдакчыларына шаңнал-макталдарны тыпсып, хей-афдын көдүрүп турары оларның айыылдыг, нарын берге ажылынга улуг деткимче үнелел. Сайыттың хүндүлел бижини-биле үш кижик, хөрек демдектери-биле 3 кижик шаңнаткан. Оон-биле чергелештир 5 кижиниң эрге-дужаалдарын бедиткен. Экономиктиг кем-херек үүлгедиглери, мал оорлаашкыны, хөй-ниитиниң черлеринге корум-чурум үрээшкинери-биле демиселди хүн бүрүде күштелдирип турар. Суг-Аксы суурга болгаш көдээ сумуларга рейдилерни, үнүүшкүннерни доктаамал организастан турар.

Аныак удуртукчу, милицияның подполковниги Олег Луду кожунуң эки ажылдыг удуртукчуларының одуруунда кирген. Ол хөй-ниитиниң күжүнге даянып, чон-биле быжыг харылзаалыг ажилдап турарындан, оон удуртуп турар коллективиниң ажылы көскүзү-биле экижип орап.

Бораш ОНДАР.

Сүт-Хөл кожуну.

КАЙГАМЧЫКТЫГ ЭРТЕМНЕРНИ
АЖЫТЧЫР СЕН

Шаар дээрден өжүп баткан сылдыс ышкаш,
Чалыы, чараш назынындан чарлы берген
Чуртталганың чырыы дээштиң чүткүп чораан
Чулун, кенен уруум оглун чоктап чор мен.

Эртенги хүн хаяа чырыын чажып орда,
Эң-не ынак оглум сени мөчээн дээрге,
Черле-черле бүзүрениң эвес-тир деп,
Сеңээ дөмей оолдар көргөш, кайгаар-дыр мен.

Бистиг бижек анны-маңгыс сыырыпканы
Бичии-даа бол, бүзүрениң эвес боор-дур.
Ажыл кылбас араатанзыг өлүрүкчү
Аар моң холу ажиттапкан, коргунчуг-дур.

Школачы чажындан-на чогаал бижиир
Уяранчыг, кударанчыг Шекспирзиг-даа,
Арыг, чассыг ынакшылдың шүлүктери
Авазының чүрек, ханын чылдып чору.

Аныак чаш ынакшылды алгаан ырын
Арттырып каан ийи кызың номчуп артар.
Уйгур чоннар оолдары дег узун, чараш,
Угаангыр-даа, сагынгыр-даа мээң оглум.

Богда бурган чаялгасы бодарап кээп,
Борбак кара күдер эр бооп төрүттүнгөш,
Каас-чараш, делгем Тываң эртинези
Кайгамчыктыг эртемнерни ажитчыр сен.

Национал банк:
музейге экспонаттарны чыып турар

Тыва Республиканың Национал банкызы республиканың банк системазының тургустунганының дугайында музей экспонаттарын чыып турар.

Музейниң тургустунган кол сорулгазы — банкының төөгүзүн шинчилеп непередири база оон ажыл-агыйы-биле чонну таныштырбышаан, төөгү материалдарын, экспонаттарны (фото-чуруктар, Тыва Арат Республика үезиниң саазын болгаш чеч акшалары, янзы-бүрү документилер, идик-хеп, эт-херекселдер, эрги болгаш совет үениң эдилелдери болгаш өске-даа чүүлдерни) чыып дузалаарын чондан диледивис.

Баар адреси: Тыва Республиканың Национал банкызы, харылзажыр телефоннары: 9-23-36, 9-31-19

Квартира айтырыы: тудуунга киржир

Ак-Довурак хоорайда чаагайжыды туттунуп турар бажыңның тудуун үлүүнүң киржилгези-биле акшалан-дыргаш, ийи, үш өрээлдерлиг квартираларны алып күзелдиг хамаатылар дараазында адреске кээр: Ак-Довурак хоорай, Юбилейная кудумчузу, 3, «Туваасбестстрой» ААН-ден барып айтырар.

СУБУРГАН АЖЫДЫШКЫНЫ БОЛУР

Чөөн-Хемчик кожууннуң Баян-Тала суурга субурган ажыдышкыны 2008 чылдың июль 5-те эртенгиниң 10.00 шакта болурун чаңгыс чер-чурттугларывыска дыңнадып тур бис.

Өг садып тур бис

Чаа өгнү садып тур бис. Өг 12, 13 ханалыг, шывыглыг. Айтырар адреси: Кызыл хоорай, Спутник микрорайон, Осенняя кудумчузу, 2. Харылзажыр телефоннары: 89620618405, 89632022871.

«Шын» солунуң редакциязының коллективи солунуң корреспондентизи Сайлык Николаевна Монгушка оон ачазы, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң хостуг хүрешке спорт мастери, Россия Федерациязының күш-культуразының тергини, күш-ажылдың хоочуну

Николай Ичинович
МОНГУШТУҢ

аарааш, мөчээни-биле холбаштыр ханы кажыыдалын илередип тур.

Сөөлгү орукче Шагаан-Арыг хоорайның Улуг-Хемская кудумчузуунуң 27 дугаарлыг бажыңының 2-ги квартиразындан июль 2-де 13.00 шакта үдээрин чоок кижилери дыңнадып тур.

ШЫН

Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ:

Кол редактор — 2-01-35, кол редакторнуң оралакчызы — 2-19-87, тел/факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91.

КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис — 2-18-10, культура, өөрөдүгө — 2-03-88, чагаа — 2-03-87, көдээ ажыл-агый, очулга — 2-17-09, үлөтүр — 2-40-77. e-mail: shyn@tuva.ru

Солун көлбөй барганда, 3-14-94 телефонче долгaar.

Неделяда үш катал үнөр. Хөмчээли парлаан 2 ама.

Тираж 7850. Чагыг 69. Номери парлаггаже дужааганы:

график езутаар — 21.00, херек кырында — 20.00.

АГАР САНЬВЫС: № 40703810400000010000 Б ОАО Банк «Тувакредит», Кызыл ИНН—1701008465; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304729.

Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектериниң талазы-биле амыкшылдыг Ортаакы Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солуну 2004 чылдың май 14-те эде бүрүттээн.

Херечилелдин дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11830, 31730.

ТР-ниң «Тываполитграф» унитарлыг күрүнениң бүдүрүлгезинге парлаан (Кызыл, Шеткин-Кравченко, 1).

Солунда парлааттынган материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшөй барып болур. Айыттыг саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.